

Retrats

ISABEL-CLARA
SIMÓ

*Margarida
Aritzeta*

Retrats
26

ELS MONS LITERARIS D'ISABEL-CLARA SIMÓ

Margarida Aritzeta

escriptora i professora a la URV

Barcelona, 2014

Retrats

ISABEL-CLARA
S I M Ó

*Margarida
Aritzeta*

Aquest vint-i-sisè Retrat està patrocinat per

 Generalitat de Catalunya
Institució de les Lletres Catalanes

© Margarida Aritzeta
Primera edició: abril de 2014
Dipòsit legal: B 1490-2014
ISSN: 1885-2742

Edita: Associació d'Escriptors en Llengua Catalana
Canuda, 6, 5è pis (Ateneu Barcelonès). 08002 Barcelona
E-mail aalc@escriptors.cat <http://www.escriptors.cat>

Fotografia de la coberta: © Carme Esteve
Disseny i realització: Insòlit, Barcelona
Impressió: La Impremta Ecològica, Barcelona

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, llevat d'excepció prevista per la llei. Dirigiu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar fragments d'aquesta obra.

Índex

7	ÍNDIX
9	ESPAIS I GESTOS
15	LA INFANTESA, ELS PRIMERS ANYS A ALCOI
19	EL PARADÍS PERDUT, ELS ESPAIS GUANYATS
23	TOCATS PER LA TRAMUNTANA
27	LA TRAMUNTANADA DE CANIGÓ
31	LES PRIMERES OBRES I EL MESTRATGE D'EN JOAN FUSTER
37	JÚLIA I L'ART DE FABULAR
45	LA MIRADA I EL TRAÇ
49	L'ART I L'OFICI D'ESCRIURE
53	QUÈ ÉS PRIMER, EL LLEGIR O L'ESCRIURE?
57	NO ENTENC LA FICCIÓ COM UNA ARMA IDEOLÒGICA
61	DONES I LITERATURA
65	DE LA MORT DE L'INTEL·LECTUAL, DE GRUPS, COLLES I CENACLES
69	L'ADMINISTRACIÓ I LA UNIVERSITAT
71	LA PASSIÓ DIALÈCTICA
75	LA LITERATURA JUVENIL... NO EXISTEIX
77	PREMIS I RECONeixEMENTS: ENCARA ALCOI
79	ANNEX: PREMIS I PUBLICACIONS

Espais i gestos

Olor d'herba tallada, de bosc, blaus lluminosos, verds i ocres, torrats, remor de branques remogudes per la brisa, fressa de bestioles boscanes invisibles i, per damunt de tot, o potser en harmonia, només les nostres veus.

La veu de la Isabel-Clara Simó és potent i ben timbrada, de les de parlar sense micròfon en aules plenes d'alumnes. La sents venir de lluny. La veu i la rialla. Ara mateix, anem enraonant i no para de riure. Una rialla franca, sorollosa, potent, desinhibida. És dissabte, fa bo i estem contents de trobar-nos en aquest instant volàtil que encara ens meravella. Per què no hauríem de riure? La rialla, o sovint el somriure, és la porta d'entrada per on t'acull una dona d'idees clares i qualitats rotundes.

I la parla, aquell accent d'Alcoi.

Volíem dinar al jardí però la frescor inusual d'aquest final d'estiu de 2013 ens retindrà de fer-ho. Som a la casa de l'Ametlla del Vallès, on des de fa uns quants anys viuen la Isabel-Clara Simó i en Xavier Dalfó, el seu marit i company de tota la vida, en un espai bellíssim que convida a escriure, a llegir, a donar gust a l'intel·lecte i als sentits. A l'hedonisme.

De seguida ens adonem que en aquest indret allunyat de la bullícia del món podries arribar a oblidar-te per un moment de

les injustícies, la violència, les enveges i les guerres que ressonen arreu. I se'ns fa estrany que una dona activa i social, implicada en tantes causes com és la Isabel-Clara Simó, pugui parar quieta en aquest veritable *locus amoenus*. Venir aquí, residir-hi, vol dir deixar-se portar per la cadència dels dies, respirar de prop la natura, envellir a poc a poc amb el plaer de veure com el temps s'escola morosament darrere les arbredes, sobre la pell sensible dels camins. Vol dir escriure, llegir... Però també vol dir tenir distància per poder baixar a la brega del món amb la sang calenta i el cap fred. Perquè l'autora hi baixa, a la brega, la trobem sovint en actes, tribunes, manifestos, col·loquis. Sempre ha estat una dona molt activa i la distància física del bullici no l'ha apartada necessàriament de l'acció, en part també perquè avui dia pots arribar amb internet a llocs on no et porten les cames.

Però no ens enganyem, la Isabel-Clara Simó ens recorda que malgrat les aparences és una urbanita empedreïda i aquesta és una condició que no es perd encara que no s'exerceixi. Diu que no ha renunciat ni renunciarà mai a Barcelona. *A qualsevol al·coià, si li preguntes: què vols ser quan siguis gran, te diu: jo vull ser barceloní! D'això, en fèiem molta broma amb l'Ovidi Montllor.*

Riu.

La veritat és que jo no tenia pensat marxar de Barcelona... afegeix de sobte a mitja veu. I aquest comentari aparentment banal dringa en l'aire com si les paraules que li fugen dels llavis tinguessin vida pròpia. El seu amor per Barcelona, la seva qualitat d'urbanita, confessats a cremadent, remouen la pau bucòlica de l'indret i ens provoquen un punt de desassossec. *Perdona, però no has marxat, tens casa a Barcelona!*, s'afanya a contradir-la en Xavier Dalfó. *Sí, sí, sí, sí!*, reconeix ella de seguida. És veritat. Conserven aquell pis on es van instal·lar a l'inici dels anys setanta, quan van deixar Figueres, el lloc on l'autora ha viscut i treballat tots els anys de la seva maduresa i on ara es queda de vegades quan té activitats a la capital o ha de viatjar; però fa temps que ja no hi són d'una manera estable. No es pot estar a

dos llocs alhora, explica, si més no amb comoditat, si la comoditat vol dir tenir parat i a disposició aquell espai d'escriure, de llegir, de pensar... sense haver d'anar amb les eines amunt i avall.

El cas és que venir aquí volia dir afinçar-nos, i la veritat és que aquí s'està molt bé i l'Ametlla és un lloc molt confortable.

Sí, se li nota que hi està a gust.

Encara que això vulgui dir a estones fer menys vida social o trobar-la a faltar en algun moment puntual. Però segurament ni la casa ni la població no tenen res a veure amb la vida social, sinó els costums, que canvien amb l'edat. *El cert és que jo faig una vida molt retirada. De vegades li dic al Xavier: ara fa més d'una setmana que no surto de casa, ni per trepitjar el jardí!*, comenta tot rient.

Si no fos una hipèrbole diríem que és una llàstima, perquè el jardí és preciós. Des d'aquí se sent olor d'herbes boscanes i escorça, de terra molla, tot d'espases de llum batallen entre el brancam dels pins.

En Xavier Dalfó, un home de l'Empordà, somriu, murri, i omple unes copes de cava molt fred.

La casa és àmplia i confortable, plena de quadres i motius artístics, de records, de màscares del món. La Isabel i en Xavier són uns bons amfitrions i uns excel·lents conversadors. Són també, i em consta, uns molt bons companys de viatge. Al llarg de la vida han conegut i tractat moltíssimes persones interessants, valuoses, úniques com ells mateixos: artistes, pensadors, polítics, cuiners, periodistes... i els temes que afecten el país i el món on vivim, que els interessin vivament, són infinits. La seva curiositat, la seva percepció, el seu esperit rebel que l'edat no ha doblegat, son al·licients, doncs, per a la conversa.

S'ha parat l'aire i passem pel jardí.

La Isabel es mira la pell dels braços, de les mans, tan blanca. D'aquelles que costa tant de fer morenes per molt que prenguis el sol. *De jove m'amoinava*, diu. Tantes estones de platja o de

piscina per estar a la moda, un estiu darrere l'altre intentant trencar aquest color pàl·lid que com a molt arribava a tenir un matís daurat i, té, ara diuen que prendre massa el sol és dolent per a la pell.

Pell clara, cabells clars, ulls clars.

Roba còmoda.

Sembla que ens vulgui fer creure que no li preocupa la seva aparença però de seguida li descobrim un punt de coqueteria i un punt de gràcia naturals que la deuen haver acompanyat des de sempre. El seu aspecte és pulcre i agradable, amb aquella senzillesa que de vegades costa aconseguir. Espontani però no improvisat. Com el caràcter. Compacte, d'una peça.

La Isabel-Clara Simó és una dona que de seguida cau molt bé o entra de través, no hi ha terme mitjà, perquè és directa. I ho sap i hi juga.

Seductora. Irònica. Mordaç.

Toca de peus a terra i ho notem quan es mou, quan parla, quan riu.

De vegades la seva seguretat ens angunieja i ens fa trontollar.

Però al darrere d'aquesta persona en què l'ha convertit la vida encara hi podem veure traces d'aquella noia prima i àgil, de faccions ben marcades, bonica i alegre, culta, diu que tímida, que parlava valencià amb tothom quan encara deien que parlar valencià feia vulgar i feia de poble.

Perquè, això, hi va haver un temps que ens ho van dir.

Quan fa una estona que estàs amb la Isabel, notes que t'observa. Si no us coneixeu d'abans, et deixa parlar fins que et té confiança. Llavors no et dona treva. Li veus els ulls esmolats i clars darrere les ulleres de mirar de lluny o de prop, mai no ho sé, provant d'endevinar cap on aniran les coses. Se les ajusta, les ulleres, es nota que són sobrevingudes, d'aquella mena de peces amb què et va cobrint l'edat sense adonar-te'n. Ulleres grosses

i pràctiques, fines, aparentment impersonals, però només aparentment, perquè harmonitzen d'una manera perfecta amb la claredat del rostre i el dibuix marcat dels pòmuls.

Li han donat un aire interessant, les ulleres, un recurs de camuflatge per a la seva mirada aguda, despullada, que parla quasi d'una manera tan clara com la seva veu.

Ara hi juga, amb la mirada. Jo diria sense por d'equivocar-me que et veu a venir. Tot i així, també diria que sempre aposta per la part bona de les persones i que encara posa molt bona fe en les relacions humanes, tant amb coneguts com amb desconeguts.

Potser massa i tot per als temps que corren.

La Isabel-Clara Simó té l'agudesesa de visió pròpia del periodisme, la concisió, la precisió i la recerca de la paraula exacta de qui domina les claus i els registres dels discursos humans, l'efervescència imaginativa que deuen donar les llums mediterrànies, la capacitat fabuladora d'una mentalitat de novel·lista que l'ha acompanyada, reconeix, des de sempre.

Se li nota el costum de treballar intensament, sense pausa, tota la vida, la seguretat que et van instal·lant a la mirada, al gest, els anys viscuts i les conviccions. Els hàbits.

I encara que em digui que és caòtica, no ho sé veure.

És una persona afable i propera, els lectors en diuen assequible, d'afectes profunds.

Se li nota que ha estimat, que estima i ha estat estimada.

I també se li nota que s'ha hagut de guanyar a pols tot el que ha tingut.

Passegem, riem, xerrem. Prenem unes copes, dinem.

Dinar exquisit, de gourmet, amb en Xavier fent els honors i la Isabel comprovant el punt de l'allet, comptant els minuts, banda i banda. I el vi.

Després, la tarda llisca lentament mentre encara parlem de persones i de llibres, de vins i de viatges, de temes i de motius

d'escriure. Provar de fer un retrat de la Isabel-Clara Simó és buscar-la en el seu entorn, és deixar-se seduir per la seva calidesa humana sense posar-hi barreres, saber que és persona de memòria llarga i afectes profunds.

Observar com és. Llegir-la.

La infantesa, els primers anys a Alcoi

Diuen totes les biografies que la Isabel-Clara Simó i Monllor va néixer a Alcoi l'any 1943. I que va créixer a recer d'un pare mestre, refinat i culte, en una època aspra i trista on la cultura i la raó comptaven poc. També diuen que és filla d'una dona enèrgica i temperamental que som capaços d'imaginar-nos quan la veiem a ella mateixa moure's o discutir.

Era la petita de tres germans, nascuts respectivament onze i dos anys abans que ella. Entre el primer i els dos petits hi havia el parèntesi de la guerra. Té el record d'una infantesa feliç. Casa seva era un espai confortable, amb calefacció i servei domèstic, a recer de les penúries de l'estricta postguerra, que ella ja no va conèixer. No viatjaven, no tenien cotxe, però el seu pare es guanyava bé la vida i com que el franquisme no li agradava havia creat una mena de paradís on la seva família visqués a gust. A casa seva sempre hi havia gent, s'hi organitzaven tertúlies al voltant del pare, *i per Nadal hi havia una quantitat enorme de persones que venien a matar el pollastre, que venien a planxar les estovalles... la meva mare era una dona incansable, diu.*¹

La Isabel-Clara Simó va aprendre les primeres lletres a l'acadèmia del pare i això vol dir que no va assistir a cap d'aquells

¹ Ho explica a *Converses amb Jordi Garcia Soler*, Catalunya Ràdio, 11-08-2013.

col·legis de religioses de la postguerra ni a l'escola pública del franquisme, com la majoria de nenes de la seva edat. D'aquesta manera va créixer a recer d'un món exterior àrid i ignorant que durant molt de temps li va ser estrany, sabent que quan sortia d'aquell indret privilegiat i amable hi havia coses que no es podien fer. Enlloc no es podia malparlar de Franco ni es podia anomenar la paraula llibertat... i encara hi havia altres prohibicions que la Isabel-Clara Simó va haver d'anar coneixent a mesura que creixia, la llista seria llarga.

Explica que va descobrir els primers llibres a la biblioteca de casa, un espai important i ben proveït de literatura francesa sobretot, però també anglesa, quan això a la majoria de llars no existia. El seu pare havia estudiat en un col·legi francès de religiosos i li va encomanar la seva fascinació per aquella cultura, de manera que la Isabel-Clara Simó va començar a llegir literatura francesa en llengua original des de ben jove. El pare era un home liberal i decimonònic, un defensor de la llibertat, i també un molt bon cervantí. La Isabel, doncs, mama a casa l'amor per la llibertat i per Cervantes i el *Quixot*. També hi aprèn el costum de llegir diaris: els arribava *La Vanguardia* i *Destino*, i recorda que els articles d'en Josep Pla o d'en Manuel Brunet es llegien i s'analitzaven minuciosament.

Diu que mai no es va qüestionar que ella, la filla petita, tot i ser una noia, estudiés una carrera universitària. Mai no va *ajudar* a casa ni va aprendre cap de les feines de la llar que aprenien les noies que es preparaven per ser mestresses de casa, perquè sempre es va donar per fet que estudiaria com els seus germans.

Aquestes vivències deixen petja i sempre van amb tu.

Diu la Isabel-Clara Simó que de petita era una nena retreta i tímida.

No ens ho sabem imaginar.

La veus moure's, caminar decidida, adreçar-se al públic davant la càmera, el micròfon, el faristol, la veus signant les seves novel·les

o xerrant distesament en un club de lectura, enfilars el viatge a Berlín o a qualsevol altre lloc del món per parlar dels seus llibres o en representació de la literatura catalana, i te la imagines forta, segura d'ella mateixa, fins i tot endurida pel tacó que al llarg dels anys et propina la vida.

I diu que no, que sempre ha estat tímida.

I recorda aquesta tímidesa, aquest fer veure que et menjaràs el món mentre et voldries fondre per dintre, al seu llibre *Els racons de la memòria* (2009), quan explica els seus primers temps a Figueres, l'any 1967.

En una entrevista que li feia en Jordi Coca l'any 1982, l'autora diu de la seva infantesa: *Em penso que era una noia malenconiosa, introvertida, que jugava sola, que llegia, que escrivia des de ben menuda... el noranta per cent de la meua vida era escoltar el pare, a l'acadèmia, a casa, durant les llargues i inacabables tertúlies que també es feien a casa... Era una casa molt del segle passat, és a dir del dinou. Ell, el pare, va arribar a crear-hi un paradís, un paradís absolut.*²

A *Els racons de la memòria* diu també que va ser una nena edípica, enamorada del pare, que la van educar bé i que de petita havia llegit més llibres que la majoria de criatures de la seva edat. *També és cert que tenia moltes ganes de fer la meua propia vida, diu, com tots els de la meua generació, i que se'm feia llarg d'esperar la llibertat personal.*

Aquest era, certament, un tret generacional. Els joves dels anys seixanta i setanta del segle xx no creien que la generació dels seus pares fos capaç de comprendre i menys d'acceptar la modernitat dels costums i el canvi de paradigma en les relacions entre els joves que estava naixent, les seves ganes d'experimentar la llibertat personal en els seus múltiples àmbits, les seves

² Jordi Coca: «Isabel-Clara Simó, una passió feliç», *Serra d'Or*, núm. 273, juny 1982, p. 17-21.

El paradís perdut, els espais guanyats

ganes de transformar el món que es trobaven a les mans. La generació dels seus pares havia viscut una època de mentalitat conservadora i poruga, de moral resclosida, d'intransigència social i política, imposades per la dictadura. I encara que ells no fossin ni porucs ni conservadors, encara que haguessin estat moderns i liberals, els fills no els hi veien. Volien trencar els vincles de submissió: treballar, estudiar, tenir casa pròpia. Fugir. No estaven disposats a fer el mateix que les generacions que els havien precedit.

La Isabel-Clara Simó recorda amb tendresa aquelles ganades d'allunyar-se de l'entorn familiar i d'Alcoi, de desarrapar-se'n. *De gran sents tant d'afecte i tanta compassió pels pares que te'n fas creus, de les ganades que tenies de fugir-ne.*³ Però aleshores tenia fam de llibertat.

Aquesta llibertat li va arribar quan va anar a estudiar a València.

Segurament a l'escalf d'una infantesa i una adolescència felices, doncs, es desvetllen d'una manera natural en la Isabel-Clara Simó l'agudesesa de la percepció, l'interès per la cultura en el seu sentit ampli (ara en diríem interdisciplinari) i la fam de llibertat. Són qualitats que no anul·laren, al contrari, les grisors, prohibicions i entrebancs de la dictadura que anirà descobrint amb el seu rostre més descarnat a mesura que s'allunya de casa: primer a València, a la universitat, on estudia Filosofia, més tard breument a Bunyol, i finalment a Figueres, en el que serà una llarga estada del seu viatge sense retorn.

A València, doncs, la Isabel-Clara Simó va estrenar llibertat.

Eren els anys seixanta del segle xx i estudiava Filosofia. *M'encantava aprendre a ser jo mateixa i no l'apèndix de ningú,* escriu. Descobrir que el dia té moltes hores i que ets mestressa d'organitzar-les, que avui pots estudiar intensament i demà pots anar al cine o sortir a prendre el sol, que quasi sempre en fa. Sembla estrany que algú pugui dir que es va sentir lliure i independent vivint al Seu, un Col·legi Major regentat pel Movimiento, en una societat repressiva i policial que, especialment a la universitat, ho espiava tot. Però diu que l'alternativa era viure a la residència d'un convent de monges i que aquesta sola idea era terrorífica.

³ Isabel-Clara Simó: *Els racons de la memòria*. Barcelona: Edicions 62, 2009, p. 124. El citaré en unes quantes ocasions.

La València que descobreix la Isabel-Clara Simó no és gaire lluny d'aquella València de les *Meravelles* que canta als seus poemes en Vicent Andrés Estellés. Un indret on malgrat les mancances i les estretors sents la puixança del cos, la força de la joventut, l'exuberància de la terra, la fam de saber i el deler de tocar la vida amb els dits... tal com l'han sentit els qui hi han viscut abans que tu. És la València de l'Ausiàs March, d'en Joanot Martorell i del *Tirant*, d'en Vicent Andrés Estellés... i d'en Joan Fuster.

A la Facultat de seguida va conèixer en Joan Fuster, *la persona més important de la meua vida*,⁴ escriu. I en Raimon Pelegró, que és company de classe de son germà.

I a València també aprèn que té un país i una llengua.

Fins aleshores tant el país com la llengua els havia tingut sense adonar-se'n. Parlar valencià a Alcoi era un gest normal, ho feia tothom. Sentir-se valenciana era tan natural com notar l'escalfor del sol a la pell o sentir la remor de l'aigua el dia que plou, mai ningú no s'havia imaginat que fora d'allà pogués significar una altra cosa.

A la universitat, però, les coses no eren tan evidents. Allò que a Alcoi era espontani, aquí era vist com una presa de posició política. I la llengua de sobte ja no era una parla local, un *patois*, una cosa de la família i els amics, els jocs i el veïnat, sinó un idioma antic i ple de tradició que s'estenia de Fraga a Maó i de Salses a Guardamar, les fites d'un país ple i sencer que reivindicava en Joan Fuster. Recorda que li preguntaven si no li feia vergonya parlar valencià en públic, si no li feia por que pensessin que era de poble. Però a la Isabel-Clara Simó mai no l'han avergonyit els seus orígens alcoians ni la seva llengua, i aleshores tampoc. I encara menys quan es va adonar de tot el que significaven.

⁴ *Els racons de la memòria*, p. 125.

A València, *hi vaig arribar com una provinciana i en vaig sortir essent una ciutadana*, escriu. *Ho va fer Joan Fuster. I els seus deïxebles, com el mateix Lluís Aracil, o Alfons Cucó, o Lluís Alpera*.⁵

Va ser excitant. Va ser un revulsiu. Va ser tornar a néixer, escriu.

Eren temps de moguda valencianista a la universitat. Tímida, quasi inexistent. Però hi era. Recorda que malgrat que parlava valencià des de sempre no era capaç d'escriure'l. Entre l'Adrià Espí i en Lluís Aracil la van ajudar a redactar en català uns poemes breus que havien de formar part d'una antologia universitària que promovia en Sanchis Guarner per demostrar que existia una generació de joves escriptors. Per què havien de ser poetes i no narradors, no se sap ben bé, però sovint és així, l'existència dels escriptors la marca una avançada de poetes i al seu darrere ja vindrà la tropa dels narradors. La Isabel-Clara Simó és una dona de fortes qualitats narratives i a penes si ha tornat a escriure poesia al llarg de la seva intensa vida literària: un parell de títols entre seixanta. Però aleshores va complir i al cap dels anys aquella antologia és una mena de document testimonial que marca una època.

Ara, escriu, si escoltes el tam-tam de la història, resulta que tothom n'era, de valencianista, però jo sé que només n'érem 12, com els apòstols.⁶

Va ser fantàstic aprendre de professors magnífics com en Sanchis Guarner, en Miquel Dolç o en Joan Reglà, que feien de les seves classes un oasi de cultura i de saber i t'omplien d'estímul per créixer personalment i intel·lectualment. Però també diu que va ser trist i decebedor descobrir a la universitat les entranyes del franquisme, la ideologia del Règim, la repressió.⁷

⁵ *Els racons de la memòria*, p. 126.

⁶ *Els racons de la memòria*, p. 127.

⁷ *Els racons de la memòria*, p. 126-127.

Tocats per la tramuntana

Un cop acabada la carrera universitària, la Isabel-Clara Simó fa oposicions i treu una plaça que ella hauria volgut a Gandia però que la portarà a exercir de professora de filosofia a l'Institut Ramon Muntaner de Figueres, un edifici impressionant de pedres vetustes, recorda, el més antic d'Espanya, després d'un pas breu per Bunyol.

Figueres és molt a prop de la frontera. I en aquells temps de dictadura i de manca de llibertat, però també d'un cert endarreriment de costums i d'estocs a les botigues, Figueres brillava per la seva abundància, la seva modernitat i pel seu deseiximent. També hi feia molt de vent.

A l'Empordà, hi havia en Josep Pla i hi havia en Dalí.

Hi havia una quantitat brutal d'artistes genials.

I es menjava i es bevia molt bé, hedonísticament.

A Figueres hi havia de tot i força. I, sobretot, hi havia França allà mateix.

A Figueres, l'autora va aprendre a apreciar els múltiples estadis d'uns plaers als quals mai no havia fet cabal fins aleshores. Com per exemple els de la taula. A *Els racons de la memòria* parla de la descoberta de la murrieria i vivesa dels figuerencs, de com se li fan evidents les cares inimaginades de la catalanitat i el catalanisme que la gent viu d'una manera natural. De com s'ho mirava tot i de com observava tothom amb curiositat i amb timidesa. De com vivia a l'hotel Armendares, on va tenir ocasió de tractar el poeta Carles Fages de Climent, que també s'hi va allotjar durant un temps. Parla de les seves sorpreses i dels seus espais preferits, els seus recers. Un d'aquests recers va ser la llibreria Canet, on va anar a parar rondant per Figueres sense que ningú l'hagués aconsellada.

Descobrir llibreries, perdre-s'hi, remenar-ne els prestatges, sempre ha estat una de les passions de la Isabel-Clara Simó. Quan unes pàgines enrere anotava que la infantesa deixa senyals que ens acompanyaran tota la vida, parlava de coses com aquesta. Una llibreria és un gaudi dels sentits: l'olor de les pàgines, del relligat, el plaer d'agafar un exemplar i fullejar-lo com un gest a penes pensat... és la promesa de tot el que encara s'ha de llegir, el que no abastarem mai a saber perquè ens faltirà vida, és el plaer de saber que som a casa perquè casa nostra és la cultura i

perquè som de la generació de Gutenberg. És tal vegada aquella flaire proustiana que d'una manera inconscient retorna la Isabel-Clara Simó a la biblioteca del pare, allà a l'Alcoi de la seva infantesa i la seva adolescència, la que li va obrir els ulls a les meravelles de la literatura.

Potser ja va començar a sentir fam de llibres i llibreries a València durant els seus anys universitaris, quan els va trobar a faltar, així com hi va descobrir el veritable significat de la parla i de la terra. Era una època de censura, molts títols estaven prohibits i no es podia publicar en català, per obtenir alguns exemplars de ciència, de literatura, de filosofia, coses que semblaven fins i tot banals, s'havia de conèixer algú que viatgés a l'estranger... Passar la frontera era entrar en una llibreria, era anar al cinema o veure els prestatges plens d'un supermercat. Pura misèria cultural.

Sigui com sigui, des d'aleshores o potser des de sempre, quan la Isabel-Clara Simó viatja, tant si es tracta d'una gran ciutat com d'un cul de món, hi busca i hi explora les llibreries, un lloc on se sent a recer de la barbàrie mirant i tocant uns objectes de cultura que ens vinculen amb el passat i el futur encara que no en compreguem els llenguatges ni els alfabetes.

A *Els racons de la memòria*, l'autora descriu amb tendresa i mà magistral l'impacte que li van causar el llibreter Canet i la seva llibreria quan hi va entrar aquell 1967, just arribada a Figueres. Diu que és una de les llibreries més extraordinàries que mai hagi vist, incloses les meravelloses botigues de la *Rive gauche* del Sena o els amplis i sorprenents establiments de Manhattan.

Però el més remarcable de tot és que va ser el llibreter Canet qui un bon dia, com aquell qui no vol, li va fer conèixer en Xavier Dalfo, amb qui es va casar al cap de menys d'un any d'haver-lo conegut. La llibreria Canet va ser l'espai mític i màgic de la seva primera trobada.⁸

⁸ *Els racons de la memòria*, p. 15-16.

En Xavier Dalfo és, encara ara, un home imponent d'alçada considerable i veu de tro, gestos pausats i mirada dolça. Agut i irònic. Hedonista i molt culte. D'aspecte cuidat, impecable. Seductor. Tot un senyor.

*Aquest senyor –només tenia deu anys més que jo– que anava ben «trajat» i semblava estar de tornada de tot,*⁹ escriu l'autora, se li va acostar a través d'en Canet, allà entre piles de llibres i prestatges, per ensenyar-li una postal que havia rebut d'un amic, l'escriptor i premi Nobel de Literatura Miguel Ángel Asturias.

Tant en Canet com en Dalfo devien pensar que era la cosa més singular i exquisida que podien mostrar a aquella noia forastera d'aspecte refinat i fràgil, amant dels llibres, que vivia d'una manera tan independent.

Vist en la distància és una anècdota digna d'una novel·la com les que escriu l'autora. I potser ho és. És tan bonica que no he gosat preguntar si és veritat. Però coneixent en Xavier Dalfo, me la crec. Ens podem imaginar aquell homenàs acostant-se a la professora forastera amb la postal als dits, qui sap si amb la clara intenció de festejar-la. I no podem sinó remarcar la delicadesa d'un gest que la valorava més enllà de la seva joventut i la seva bellesa evidents. Si l'encontre va ser intencionat, hauria de figurar al manual del bon festejador.

Però potser va ser l'atzar allò que els va fer coincidir a can Canet.

El cas és que la lògica exigia que la Isabel hagués caigut de cul immediatament: que a Figueres hi hagués algú que es deia amic del premi Nobel de Literatura, l'autor de textos incomparables com *El señor presidente*, i que no només se'n deia sinó que tenia una postal manuscrita que en provava els afectes, havia de ser motiu suficient per seduir immediatament una joventeta que acabava de sortir de l'ou. Però ella, atabalada, morta de vergonya, diu que no es va mirar ni el senyor ni la postal.

⁹ *Els racons de la memòria*, p. 16-17.

La tramuntanada de Canigó

En aquell temps es veu que l'ocupava la idea de començar una tesi doctoral sobre lògica matemàtica i que no tenia previst ni encara menys dedicar el seu temps a cap relació, quan feia poc n'havia tancat una que no havia funcionat.

Els seus propòsits no van reeixir.

Perquè es va casar amb en Xavier Dalfó al cap de menys d'un any.

Li recorda en Jordi Garcia Soler en la seva entrevista a Catalunya Ràdio¹⁰ que aquesta relació va ocasionar un gran daltabaix familiar, allà a Alcoi, i que la família li va retreure que s'havia deixat *inflar el cap per un contrabandista de Figueres*, amb gran sorpresa de l'autora, que suposava que ningú no coneixia aquestes intimitats. El casament va trencar les expectatives que la noia tornés a Alcoi i acabés fent-se càrrec de l'acadèmia familiar quan el fill gran va decidir que no continuaria la tasca del pare. I sembla que no s'ho van prendre gens bé.

I llavors va començar per a la Isabel-Clara Simó l'aventura de *Canigó*.

Canigó era una revista mensual de caràcter cultural nascuda el 1954, que dirigia i editava en Xavier Dalfó. De mica en mica, tal com recorda l'autora, va anar incorporant articles en català, malgrat que durant la dictadura no estaven permesos, i va anar buscant i trobant els espais per esquivar la censura, encara que de vegades això els costés amenaces, sancions i ensurts.

De seguida hi va col·laborar.

Això li va valdre, d'una banda, augmentar la feina que ja tenia a l'institut i de l'altra la va posar en contacte no només amb la societat figuerenca i amb el món cultural de l'Empordà, ja de per si riquíssim, sinó que li va significar també obrir-se a la co-neixença i al tracte de tot l'àmbit cultural català del moment.

Fa articles, entrevista poetes, pintors, cuiners, redacta, proposa.

De mica en mica van introduint articles en català, cosa que els comporta nombrosos incidents amb l'autoritat governativa, compareixences, multes, avisos, suspensions, fins que el català va guanyant terreny i acaba essent la llengua de la publicació. A partir de 1971, esdevinguda ja setmanari, la dirigeix la Isabel-Clara Simó i això, a part de tot el que suposa dirigir una publi-

cació com aquella, treballar de professora i tenir dos fills, de moment, la Cristina i en Xavier, li dóna estatus de dona valenta, lluitadora, singular entre totes les altres dones que des de la capital del Principat i des de tots els racons del país estan impulsant la revolució feminista. O com es digui el que va suposar aquest moviment a casa nostra als anys setanta.

L'any 1973 en Xavier Dalfó i la Isabel-Clara Simó, i *Canigó* amb ells, es traslladen a Barcelona, on intensifiquen el contacte amb nombrosos escriptors que col·laboren en la publicació. I enllacen el nucli cultural del Principat amb el del País Valencià, a partir dels contactes amb els valencians que vivien a Barcelona i amb els que l'autora havia conegut i tractat a la Universitat de València. Estudia la carrera de periodisme com a alumna lliure, perquè és imprescindible tenir el títol per dirigir una publicació, redobla el treball.

És una etapa riquíssima d'experiències, de combat per la cultura i per la democràcia, per un país lliure, que la Isabel-Clara Simó descriu a *Els racons de la memòria*, amb anècdotes sucoses explicades amb gràcia, plenes de detalls, situacions i noms.

Recordo que molts li dèiem, afectuosament, «La Canigona», perquè era l'ànima de moltes de les coses que succeïen en la clandestinitat a Barcelona sense ser, o potser precisament per no ser, de cap partit polític dels que aleshores existien, tots il·legals.

L'any 1976 naixia la seva filla petita, la Diana, i potser aleshores també començava a gestar-se l'eclosió de l'escriptora de ficcions, que anava amagant els seus escrits de creació en calaixos secrets. El 1976 Franco feia un any que era mort i érem a punt d'encetar la democràcia. Una democràcia que, paradoxalment, havia de ser la que acabés ofegant *Canigó*, ja que el setmanari deixava de publicar-se el 1983. Va ser el mateix any que veia la llum *Júlia*, la primera i magnífica gran novel·la de la Isabel-Clara Simó.

L'autora té una memòria amarga d'aquesta darrera etapa de *Canigó*. Parla de com la proximitat de la democràcia ho va capgirar tot. *Sobretot recordo, de Canigó, el cansament. El cansament anímic en veure que la normalitat, de debò, no la vol ningú; amb normalitat no es pot protestar, et diuen uns. La normalitat és una utopia, et diuen uns altres. Recordo, doncs, el cansament. Més que cap altra cosa. El desànim.*¹¹

L'etapa de *Canigó* és rica i densa en experiències personals i culturals. De bones vibracions i decepcions. És el temps de la maternitat i de la lluita professional. És el pas de l'Empordà a Barcelona. Del compromís feminista i de l'amistat amb la Montserrat Roig i la Maria Aurèlia Capmany. I no és fins molt al final d'aquesta etapa que arriba la primera novel·la. Fa temps que la Isabel-Clara Simó té ficat molt endintre el cuquet d'escriure literatura, però els dies no tenen més hores i de moment no ho pot fer.

I ella se'n dol.

Amb calma, parlem de tot això. D'una manera una mica caòtica anem desembullant el trenat dels seus dies d'aprenentatge, d'escriptura, la seva trajectòria professional i els seus prop de seixanta títols publicats i milers d'articles, traduccions a un munt de llengües, milers de lectors apassionats i fidels... provem de buscar el matís nou, potser impossible, a *les coses que sap tothom i que estan al Google*.

¹¹ *Els racons de la memòria*, p. 66.

Les primeres obres i el mestratge d'en Joan Fuster

La Isabel-Clara Simó es revolta quan li demano si el seu delit d'escriure li ve del periodisme. *No, no, és a l'inrevés, jo sóc de la ficció, protesta, el que m'agrada és contar contes. El periodisme, evidentment m'agrada, i evidentment m'entusiasma i hi he dedicat molts anys, però és una cosa a la qual em veig arrossegada, perquè em vaig casar amb un periodista i em vaig trobar davant de la revista Canigó... i vaig haver de fer-ho. Però no és la meva inclinació el que m'hi porta.*

La dècada dels setanta és un temps en què molts joves de la seva edat comencen a escriure i a publicar. Apareix una nodrida generació d'autors que de seguida són saludats i celebrats pels seus antecessors i pel públic com la baula de la cadena que assegurarà la continuïtat d'una literatura amenaçada de mort per la dictadura i la diàspora de la postguerra.

La Isabel-Clara Simó els coneix i s'hi relaciona.

Molts dels que col·laboren a *Canigó* es presenten a premis, els guanyen, publiquen poesia o novel·la, fan teatre i n'escriuen, alguns reivindiquen la figura de l'escriptor professional i es llancen de ple a l'acció del que pensen que es pot convertir en una activitat normal en un país normal.

I ella no pot perquè no té temps.

És directora i redactora de *Canigó*, professora de filosofia a l'ensenyament secundari, té dos fills, aviat tres, i participa d'una manera molt activa en la moguda cultural del moment. Escriure literatura és alguna cosa que haurà de fer a estones, en retalls impossibles de temps... aprofitant cada instant, fins i tot gaudint del permís laboral de maternitat, que aleshores era curtíssim, si el comparem amb els actuals.

Estic molt humiliada per aquest tema. Em sento molt fotuda de pensar que jo vaig agafar la literatura massa tard. Però per què l'agafo massa tard?, doncs per això, perquè faig tres feines al dia. Per tant, m'era impossible dedicar temps a la literatura.

Tot i així, algun temps hi dedica. Un temps robat.

Quan l'empenta i la necessitat són prou fortes, com una riuada, s'acaben emportant els obstacles que li barren el pas.

L'anècdota que sempre explico és que jo anava escrivint contes d'amagat i un bon dia, al corrector del Canigó, l'hi vaig ensenyar perquè m'ho corregís, perquè estava molt insegura lingüísticament, i m'ho va llegir i va dir, però escolta, Isabel, aquests contes valen molt la pena, per què no et presentes a un premi? Què dius, boig, boig!.. allò que tens amagat en un calaix...

Tothom l'anima, en Xavier Dalfó, els companys.

Entre tots vencen la inseguretat i els dubtes.

Els vaig presentar al Víctor Català i la meua sorpresa és que el guanyo.

Era l'any 1978 i el títol del recull va ser *És quan miro que hi veig clar*, el primer d'una llarga sèrie d'obres i premis.

Sort d'això, diu, perquè si no, jo no hauria sigut mai escriptora.

En aquest primer llibre de relats que guanyava el premi Víctor Català s'evidencia el mestratge d'en Joan Fuster, que l'acompanyarà tota la vida des del seu pas per la universitat.

En el títol És quan miro que hi veig clar, explica, hi ha la conya de Fuster sobre aquell vers de Foix, «és quan dormo que

hi veig clar», i Fuster fa: és ell, qui s'ho diu! I riem amb el record de Fuster que no es pot treure del cap la imatge d'un Foix que hi veia dormint.

Fuster, doncs, i la ironia, ja hi són presents des del títol. *I quan jo escric Júlia és perquè Joan Fuster m'ho havia dit, que escrivís Júlia: escriu alguna cosa sobre el Petroli d'Alcoi! I quan escric les meves obres hi ha sempre el mestratge de Joan Fuster, i la ironia hi és al darrere.*

De sobte som conscients que hem abandonat les vores i els marges de la seva biografia i ataquem el moll de l'os de la seva escriptura. El paper de l'autora a l'hora de reconèixer el mestratge d'en Fuster i reformular-lo, l'exigència d'un lector que sàpiga veure'n les traces, com pedretes de colors que li ha anat deixant al llarg del camí perquè no es perdi cap pista.

El mestratge de Fuster hi és sempre, insisteix la Isabel-Clara Simó. El que passa és que s'ha d'excavar per trobar-lo.

S'ha d'excavar, certament, per trobar Fuster darrere la ironia que gasta l'autora als seus textos, fins i tot per detectar la ironia, aquesta és la tasca d'un bon lector, d'aquells que li agraden. Al títol *És quan miro que hi veig clar*, per exemple, la primera impressió que et fa és que es tracta d'un homenatge a Foix. Quasi al mateix temps t'adones que es tracta d'un vers tergiversat que et crida l'atenció pel seu aspecte redundant: no hi has de veure clar si mires? T'impacta perquè li trobes alguna cosa, fins i tot en una lectura ràpida: l'oposició entre dormir i mirar, somiar o estar despert. La ironia. Però pouar la ironia d'en Fuster que la Isabel-Clara Simó ha incorporat a la seva escriptura i a la seva vida requereix una mica més d'atenció.

Demana al lector que miri per veure-hi clar.

Podria ser el lema de la seva poètica o el motiu que travesa tota la seva escriptura.

La ironia era per als clàssics un dels anomenats «trops majors». És una manera de veure el món que amara tot el contingut del discurs i no només una paraula que ens sobta, de manera que el lector, el receptor, ha de connectar amb el sentit del que li estan dient perquè l'efecte sigui complet. La ironia produeix una identificació immediata quan se la reconeix. Et trenca els esquemes, et demana atenció perquè les coses se't presenten potser a l'inrevés de com les diu tothom, i ho fa perquè hi paris atenció. Utilitza una mirada crítica i desborda sovint els límits del que es considera correcte o previsible. Aleshores incomoda.

L'ús de la ironia, doncs, no és alguna cosa que la Isabel-Clara Simó utilitza de tant en tant en un títol o en l'enfocament d'un tema, tant si és en la ficció com si és en un assaig, una conferència o un article. La ironia és per a l'autora una actitud vital. Alguns dels seus textos són clarament mordaços i algunes de les opinions que de vegades manifesta pot semblar que busquen un efecte corrosiu. Però no es tracta d'una afectació circumstancial. La ironia no és per a ella alguna cosa que ara s'agafa i ara es deixa, sinó la seva manera de mirar-se el món, d'establir-hi una distància, d'explicar-lo. En lloc de minvar, amb el temps se li accentua.

Forma part de la seva personalitat.

La mirada irònica d'en Joan Fuster ens contempla des d'un dels quadres que presideix la sala mentre parlem, el tinc just a la dreta, al costat d'un retrat de la Isabel-Clara Simó. Són dos retrats grans, de la mateixa factura i mida, un de l'autora i l'altre del seu mestre, costat per costat, obra del pintor Sento Masià, també alcoià. Intuïm que el pintor no volia desprendre's del retrat de Fuster, que havia presentat en una exposició monogràfica de retrats de personalitats que admira: Candel, Picasso, Fuster, Paco Ibáñez, Martí i Pol, Luciano Pavarotti i Francis Bacon, amb el títol «Una mirada antològica». La Isabel-Clara Simó li va

escriure unes paraules de presentació, on deia, entre altres coses: *hi ha alguns d'aquests retrats que passaran a la història. I que [...] el Fuster de Masià, serà el Fuster que veurem quan el tornem a llegir.*

El Fuster de Masià és, efectivament, el Fuster intel·ligent i lúcid que hem conegut, el de la ironia, el del País Valencià sencer i ple. És, efectivament i per damunt de tot, el Fuster de la mirada. Quan hi penso, torno a veure el quadre. La Isabel ens explica que es va enamorar de seguida d'aquesta obra i que quan l'autor li va oferir de regalar-li la peça que volgués, ella va triar el retrat de Fuster. No, dona, com t'has de quedar aquest?, es veu que li va dir. I li va fer un retrat nou de trinca que la representava a ella. Però ella va continuar demanant el del mestre. Ara tots dos retrats ocupen la part central del pany de paret de la casa de l'Ametlla.¹²

12 Podem veure'n la reproducció a internet: <http://www.fortpienc.org/exposicions/sala-dexposicions/una-mirada-antologica/>.

Júlia *i l'art de fabular*

Júlia (1983) és la primera novel·la de la Isabel-Clara Simó. És una obra traduïda, llargament reeditada i rabiosament actual, tal com ho són sempre els clàssics. Malgrat ser la primera, aconsegueix la rotunditat d'una obra de maduresa. I és que quan l'autora n'aborda l'escriptura, deixant de banda el seu geni personal, que *va de soi*, domina plenament l'ofici i està en un moment dolç de la seva creativitat.

Júlia parteix d'un tema, un motiu, que no és altre que la «Revolució del Petroli» que li proposava novel·lar Joan Fuster. Es tracta d'una insurrecció de caràcter anarquista ocorreguda a Alcoi l'any 1873, durant la Primera República, a causa de la pressió del moviment obrer en una ciutat fortament industrialitzada. Durant els aldarulls, la massa va perseguir i assassinar l'alcalde de la ciutat, Agustí Albors, conegut com «el Pelletes», i va passejar el seu penis pels carrers en senyal de triomf. Durant quatre dies el govern va ser a les mans d'un Comitè de Salut Pública de caràcter revolucionari. Aquests fets històrics són el canemàs sobre el qual l'autora teixeix el tapís del relat.

Mentre als carrers i a les fàbriques es va gestant el conflicte que desembocarà en el moviment revolucionari del «Petroli», creix a les pàgines de la novel·la el personatge de la Júlia. Es

tracta d'una noia de família molt humil: en realitat són gent marginal, el pare és a la presó i sa mare fa d'endevinaire. Però ella no està disposada a podrir-se a la fàbrica, a viure en la misèria, ni a deixar passar com si res els seus anys millors. Bonica i llesta, fa valdre els seus atributs, és l'únic que té, i els juga sabent que com que no en té d'altres no els pot regalar ni es pot deixar portar per sentiments. Lluita amb ungles i dents per sortir-se'n, encara que el preu que hagi de pagar ella mateixa sigui esglaiador.

De manera magistral, el relat construeix aquest personatge que va creixent als ulls del lector amb les seves ànsies, les seves contradiccions, el seu desig, la lluita contra la seva família miserable... veiem com la noia es fa singular en l'entorn de la fàbrica i com s'enfronta amb la família totpoderosa, classista i excloent de l'amo... assistim al seu sacrifici, al seu triomf i al seu dolor.

Tots aquests elements fan de *Júlia* una novel·la que no deixa indiferent.

Hi ha dosis altes de passió, de revolta, de crueltat, d'injustícia, de revenja. Per marc, tenim un espai i un temps extraordinaris, uns personatges recreats amb una gran eficàcia, que porten de manera inequívoca als dies de la «Revolució del Petrolí». En la trama hi ha el dramatisme de l'opressió i la força de la revolta, la follia de les passions desbordades. I sobretot hi emergeix aquest personatge femení que ens arrossega des de la primera pàgina. Sentim i patim, tremolem i riem amb la Júlia. És de carn i ossos. Ella ens salva de la novel·la ideològica o del pamflet social. Al final, l'emoció, la sorpresa, ens acompanyen encara quan girem el darrer full.

Com és de carn i ossos el personatge de la novel·la *El mossèn*, que relata una part de la biografia de mossèn Cinto Verdager, la més turbulenta i complicada, la de l'escriptor d'*En defensa pròpia* excomunicat pel bisbe de Vic, el dels exorcismes, el que s'instal·la a casa de la viuda Deseada Martínez, viuda Duran i les seves dues filles... Se'n va fer una sèrie per a la ràdio. I va

despertar les ires d'una part de la bona societat acadèmica del país. *Vaig rebre bufetades per tots els costats*, diu l'autora.¹³ És una gran novel·la. Llàstima que hi hagi temes que es veu que són intocables o que admeten només una sola veritat, llàstima que hi hagi tabús fins i tot en el territori de la ficció.

A mi em va agradar.

Després, al llarg de les moltes novel·les i llibres de relats que ha escrit l'autora, tornem a trobar aquest domini magistral en la creació de climes tensos, espais obsessius, escenes cruels o fortament sensuals, experiències violentes, insuportables... i el domini en la construcció de personatges complexos i rics, dramàtics, capaços d'atrapar els lectors i en alguns casos corglaçar-los. Hi descobrim personatges com la Dorothy de *La salvatge* (*Elegia de Dolores Mendoza*), la Mercè de *La vida sense ell*, l'Enric d'*El professor de música*, la Wing d'*Un tros de cel...* personatges que remunten per sobre de les seves trames respectives i es converteixen en algú de qui parlar, com si tinguessin existència més enllà del llibre que els va fer néixer, tal com funcionen els mites.

Júlia va ser la primera, la mostra que la Isabel-Clara Simó no només dominava el llenguatge i practicava l'art de fabular sinó que també era capaç d'omplir-nos els prestatges de l'ànima amb mons densos i personatges potents i singulars. I *El mossèn* potser va ser l'inici d'un camí estroncat que no li van quedar ganades de tornar a explorar.

Després, hi ha hagut tota mena de novel·les, des de les més complexes a les més lleugeres, de les delicades a les més brutals, juvenils, d'intriga o criminals, psicològiques... Fins que arribem a relats corals com *Els invisibles*, la seva darrera novel·la publicada, que dedica al seu fill Xavier, ben visible encara vuit anys després de la seva mort. A *Els invisibles* conviuen una sèrie

13 *Converses*.

d'éssers entranyables o genials aparcats fora dels circuits per on es triomfa i s'exerceix el poder a la nostra rutilant societat del primer món. Volterà, el poble imaginari on acaben trobant recer els nombrosos *invisibles* centrifugats pel poder o la crítica, és com aquell primer Alcoi de la «Revolució del Petroli» que feia de marca a *Júlia*, l'espai on es visualitza l'arbitrarietat d'un món basat en el profit individual i l'abús dels febles, però on sempre hi ha un recer construït amb la tossuderia solidària d'uns quants, on s'apleguen tots aquells que no encaixen en les rutines d'un món brutal.

La ironia que travessa aquest darrer relat publicat fa pensar al lector si no s'està equivocant a l'hora de pensar que el món «normal» és el que s'estén més enllà del terme d'aquell poblet oblidat on van a parar tots aquells que ningú no veu ni escolta, potser perquè en realitat ni tan sols no hi són... si la ficció no és tal volta l'únic recer que ens queda.

Quan es va publicar *Júlia*, l'autora es va afanyar a explicar allò que diuen tots els novel·listes quan escriuen una ficció: que qualsevol semblança amb la realitat era pura coincidència. Que l'escenari històric existia i els referents reals també, però que la trama i els éssers de ficció eren inventats.

Però els novel·listes afusellen la realitat, la de fora o la de dintre. L'afusellen per esmicolar-la, per recompondre-la, girar-la de l'inrevés, o potser per fer-ne un material nou... un abric, unes camises o un joc de mocadors... ningú no viu mai tranquil a la vora d'un escriptor perquè sap que en un moment o altre acabarà sortint als seus llibres. Aquesta era una de les coses que sempre explicava la Maria Aurèlia Capmany quan parlava de la reacció que havia tingut la seva família quan els va dir que havia decidit ser escriptora. *Ara viatjarem tots en berlina!*, diu que li van dir. Ja es veien tots retratats als llibres, viatjant indefensos amb cotxe descobert a la vista de tothom.

De manera que la Isabel-Clara Simó i la gent d'Alcoi estaven en el secret i sabien com n'era de prima la frontera entre la ficció

i els seus referents. Com era de convencional la fórmula de dir que qualsevol semblança amb la realitat, etc. etc. etc. I si anem a mirar, a qui li importa això? Una novel·la és sempre un joc d'artificis, una fantasia, i es basa precisament en la llibertat de fabular que té l'autor a partir de qualsevol mena de material i el dret que té el lector d'imaginar-se'l.

Sí, és clar... Menys quan a la novel·la hi surts tu.

Abans que la Isabel-Clara Simó, molts autors han novel·lat episodis que transcorren en ciutats conegudes, encara que alguns hagin fet l'esforç de canviar-los el nom. En són un exemple *Vilaniu*, *Josafat*, *Laura a la ciutat dels sants*... és un fenomen corrent en totes les literatures. Com és corrent també que la gent del lloc se'n sentin descontents. Comenten que els vallencs no van perdonar mai en vida a Narcís Oller com els havia retratat a *Vilaniu*... ells hi sortien i s'hi van revoltar.

I doncs, com et va anar amb els alcoians?, li demano.

La Isabel-Clara Simó explica que *Júlia* va tenir molt bona acollida a Alcoi. I que certament, la gent d'Alcoi va saber que al darrere del personatge de ficció de la protagonista hi havia un referent real.

Però... que va haver de passar una prova de foc.

Diu que una vegada estava signant llibres a Barcelona quan se li va acostar una noia perquè li dediqués un exemplar. *Sóc d'Alcoi*, diu que li va dir. I la Isabel la va saludar efusivament, contenta de trobar-se una persona del seu poble. Llavors li va dir, *sóc de la família de...* i li va dir el nom de la família de la Júlia, bé, el nom real de la família de fabricants d'Alcoi que ella coneixia tan bé perquè se n'havia documentat.

El silenci va durar dos o tres segons, no més, però diu que va ser tan roent que cremava. De sobte es trobava al davant una lectora que era jutge i part de la seva novel·la, que li podia dir, no tenies cap dret a fer el que has fet... Sempre impressiona quan et trobes algú que comparteix algun dels teus secrets. Et sents

despullat. Esperes a veure què dirà amb la respiració suspesa i el cor que et va una mica més de pressa.

És una novel·la magnífica, diu que li va dir. M'ha agradat molt.

El món va tornar a girar, la respiració va tornar a ser pausada i la sang que s'havia entollat a les venes va tornar a córrer. I es van abraçar com dues bones alcoianes, dues persones que viuen a la banda d'aquí de la ficció però que són capaces de visitar la d'allà i gaudir de la lectura d'una esplèndida obra d'art com el que és: una fantasia capaç d'emocionar-nos i de fer-nos tremolar.

No va tornar a escriure res relacionat amb Alcoi fins quasi deu anys més tard, quan amb *El mas del diable* (1992), una novel·la ben diferent, descabdella una trama criminal de traficants d'obres d'art que es mouen per tot Europa i on fa treure el nas al pintor Antoni Miró, l'alcoià genial i amic de l'autora, en una mena de joc i d'homenatge que contrapunta ficció amb realitat.

D'Antoni Miró és el retrat del seu fill Xavier que ens mira des de la paret del menjador, ara que fa vuit anys que va morir. És una presència serena que ens parla del buit, la mancança, l'esvoranc terrible que l'autora diu que no sap ni explicar. Hi dedica un capítol bellíssim a *Els racons de la memòria*.

Més endavant, Alcoi apareix com a escenari de la sorprenent història de la Mercè, una dona maltractada pel seu marit Ricard, que comença a plantejar-se la pregunta que dona títol al llibre: *T'imagines la vida sense ell?* (2000), revisada i publicada el 2013 amb el títol *La vida sense ell*.

Alcoi és una població de tradició anarquista, de gent creativa, d'artistes, explica la Isabel-Clara Simó.

I n'està enamorada.

Els alcoians estem molt pagats d'Alcoi. Alcoi és com una mena d'olla geològica: no tenim beneficis de la terra, tenim secà i no tenim res més, i resulta que inventem les olives farcides; no tenim oliveres, no tenim anxoves, òbviament, no tenim fàbriques

de llaunes i no tenim fàbriques dels àcids que es fan servir... a qui se li va ocórrer fer una cosa que no pegava amb res?

Doncs així són els alcoians, capaços d'imaginar, de crear... però també profundament tocats per l'espirit de festa, per les ganes, quan convé, de fer sarau i tirar la casa per la finestra, i aquí no hi ha crisis que valguin. Repassa la nòmina de poetes, cantants, pintors, artistes de primera línia que ha donat Alcoi. *És un poble molt creatiu, repeteix. Un poble que des de la vellesa admira fins i tot en les seves contradiccions, en coses que de jove hauria estat molt crítica.*

Se li nota que porta Alcoi al cor, i més ara que em faig vella, diu, com si retornés als afectes primigenis, essencials. Per què no hi ha més Alcoi a la seva literatura?

Mira, les dues últimes coses que escric passen en Alcoi, diu de sobte. Encara no en pot dir res, només que avança a poc a poc perquè ha d'anar contrastant contínuament la realitat amb el que voldria escriure: carrers, places, indrets. No, no, tira cap allà... més amunt, això és més amunt. Explica el procés de documentació per representar un món que ja quasi no recorda. Com que en vaig sortir tan joveneta... Això d'Alcoi, eh?

Sobre València... sobre València no ha escrit ni potser no escriurà res, almenys una obra com va ser Júlia, tinc una certa inseguretat per parlar de València, vaig sortir-ne massa joveneta.

La mirada i el traç

L'autora evoca escriptors que quan busquen la matèria de l'escriptura miren cap enfora, d'altres que miren al seu interior. Es defineix a si mateixa com una autora de la mirada enfora i encara una escriptora de ficció pura, recollint algun dels qualificatius que li ha donat la crítica, en el sentit que no escriu històries reals (tret del cas de *Júlia*, s'apressa a rectificar, jo araestic pensant en *El mossèn*), ni coses que li hagin contat o li hagin passat; i sobretot perquè mai no es fica a si mateixa a la ficció.

Veu la figura de l'escriptor com algú capaç de crear mons alternatius, uns espais que els lectors podran habitar i gaudir mentre llegeixen i que no estan sota el control de cap dels poders que controlen el món real i ens organitzen la vida.

Diu que precisament per això pensa que tots els escriptors són d'esquerres, perquè se sostreuen al control del poder. Però també m'explica que de vegades ha discutit llargament amb autors que es neguen a acceptar que aquesta capacitat de crear mons de ficció sigui una prerrogativa que els situï en territori de l'esquerra, perquè no hi volen ser, a l'esquerra. O perquè es neguen a acceptar tan sols que pel fet de ser ficticis aquests mons no siguin reals, o que no hi tingui ficades les grapes el poder a través del control de la ideologia. I, de fet, què és el que vol dir l'esquerra en el món que vivim?

Sigui com sigui, li agrada veure's a si mateixa com algú que transgredeix els límits de la realitat i pot proposar un món alternatiu al de la vida quotidiana. Com algú d'esquerres en el sentit clàssic de la paraula, que planta cara al poder.

Escriure, doncs, és transgredir i és tenir el poder.

Però en el fet d'escriure hi veu també una paradoxa: *D'algun manera ets el rei i ets el déu, perquè mor el qui vols que mori, s'enamora el qui vols que s'entamori, s'entonsa qui tu vols que s'entonsi i triomfa el qui tu vols que triomfi. Però per l'altra banda ets un mendicant, ets com un captaire, perquè vas demanant com un imbècil l'adjectiu, vas demanant la credibilitat, l'atmosfera, vas demanant el punt de vista...*

Però les regles del món les fixes tu...

Sí. Per tant, ets déu i captaire.

Ser totpoderós en l'acte d'escriure provoca una gran satisfacció, però que de vegades les paraules i les frases no surtin a raig, tal com deia Maragall que sortia de l'interior del poeta *la paraula viva*, deu crear un cert desassossec.

Aquesta és la gràcia i l'angoixa de la cosa, reconeix, perquè allò que deia la Maria Aurèlia Capmany: no me'n fio dels que diuen que passen tantes angoixes escrivint, tenia tota la raó, però jo tampoc no em fio dels que diuen que s'ho passen tan pipa. És una barreja de les dues coses, hi ha moments que tu has de parar l'ordinador.

I no només per la dificultat de trobar la paraula precisa, el matís o l'adjectiu, pel fet de batallar amb una frase que no es vol acabar de doblegar i que sona fatal. Sinó també perquè escriure té un component físic. De plaer visceral quan l'adrenalina et flueix per les venes com un torrent de substància estimulante, però també de dolor corporal, i no només el típic mal d'esquena, cervicals i lumbar, o el mal d'ulls, o de canell, pel fet de passar hores i més hores davant l'ordinador. Mal a l'estómac i a l'ànima.

Caram!, jo m'he posat a plorar moltes vegades i a suar moltes vegades davant de la pantalla, i parar i dir ja no puc més. Quan vaig escriure les Històries perverses havia de parar perquè em feia autèntic mal, dic, quins fantasmes tinc dintre per reflectir tanta maldat? Jo sóc una escriptora bastant cruel, que tinc moltes escenes cruels... I dic, d'on trec aquesta crueltat?, perquè jo penso que no sóc una persona cruel ni una persona que ha passat moments límit a la vida, tot al contrari... no tinc motius per treure tantes escenes cruels, que m'ho diuen els lectors: és que ens fas patir...

Parlem d'allò visceral, de la necessitat de fer sortir els monstres interiors, de les imatges de Goya traient-se'ls de dintre, encara que no els sapiguem trobar en la nostra vida de cada dia. Quina mena de misteri hi ha al darrere de l'acte creatiu? Com és que una dona de mirada dolça i vida tranquil·la ens pot arribar a somoure, esgarriar, emocionar, fer plorar, amb els seus mons inventats?

Com és possible que plori ella mateixa quan els escriu?

Els imagina i se li van fent reals a mesura que els converteix en llenguatge i els escriu, és aleshores que s'adona de la seva veritable dimensió i és quan arriben a fer-la patir, perquè els veu tan reals, i veu que és ella qui els està donant forma perquè s'assentin a la pantalla de l'ordinador, a les pàgines del llibre, i acabin existint.

Aquesta és la poètica de l'autora.

Està convençuda que és capaç de commoure'ns precisament perquè no parla d'ella mateixa, perquè no ens conta la seva història ni la crònica d'un fet conegut, sinó que ens embolica en la teranyina d'una fantasia que podem arribar a fer nostra. Patim, exultem, riem, plorem, no perquè el que ens conta sigui seu o sigui d'un altre, sinó perquè té la capacitat de dir-nos-ho amb tota la crueta o amb tota la tendresa, de tal manera que quan ho llegim arribarem a pensar que també està parlant de nosaltres.

L'art i l'ofici d'escriure

Per què no t'agrada parlar de tu?

No m'agrada l'autobiografia, diu. L'autobiografia la detesto, a mi, aquella persona que m'explica la seva infància... escolti, perdoni, per què m'explica la seva infància? A mi de què em serveix la seva infància? M'interessa la infància de Dante, però per pura admiració!... A mi, «que m'han castigat de petit i m'he trobat sol», no m'interessa, ho trobo una estupidesa, perquè a mi també m'han castigat de petita i també m'he trobat sola! És a dir, és tan banal, tan universal, que jo m'hi nego.

Però com es deslliga la vida de l'escriptura?

Hi estic pensant quan la Isabel-Clara Simó afegeix: *perquè a la propera novel·la segurament parlaré de la infància, mira que m'estic contradient, però això no compta...*

No, és clar, no compta perquè és ficció, invenció, fantasia, construcció del «jo»... com de fet ho són més o menys totes les autobiografies publicades, perquè escriure una autobiografia és una manera com una altra de fabular però amb un material que a la Isabel li sembla poc interessant, ella que diu que abans de començar a escriure, primer aprofundeix en el tema del que serà el proper llibre.

Com pot no trobar banal com a tema furgar en la pròpia vida?

Llavors, tot seguit, afegeix: *L'autobiografia m'agrada només de les persones que admiro, vull dir històricament. A mi si Erasme de Rotterdam m'explica què li va passar a la infància, dic, a veure què li va passar a la infància aquest senyor perquè arribés on va arribar. Però només per curiositat intel·lectual.*

De fet, els retalls de vida afloren en la conversa d'una manera natural, embolcallen tots i cadascun dels moments en què s'han forjat els seus llibres, encara que en cap d'ells no s'hi hagi de buscar una imatge de l'autora. Com afloren a les pàgines del seu llibre *Els racons de la memòria* les persones que un dia o altre varen formar part de la seva motxilla vital, persones i llocs i oficis per qui guarda un bon record.

La Isabel-Clara Simó diu que és una autora de ficció, de *ficció pura*. Se sent còmoda amb el relat, la novel·la, sobretot quan al darrere hi ha una història: *a mi el que m'agrada és contar contes, com els moros quan reuneixen la gent i els conten contes, a mi el que m'agrada és la ficció.*

Ens intercanviem receptes sobre l'escriptura com si fóssim al basar.

Fora és fosc i sentim l'aire com remou la brancada dels pins.

En Fuster ens mira des del retrat.

Sacsegem l'esquelet de l'escriptura com si una novel·la fos alguna cosa que es pot desmuntar per peces. Parlem de coses que en realitat no existeixen, perquè en un autor, en una autora de raça com és ara la Isabel, no podem agafar el bisturí i obrir-la en canal per deixar en una banda la part de geni que hi ha en ella i en l'altra la part d'ofici, d'aprenentatge, de treball. I tot i així ens agraden les fórmules, les xifres, la dimensió (o l'explicació) racional i lògica del misteri. Ens agrada entrar a l'obrador de l'artista i fer-nos la il·lusió que li descobrim els secrets.

La Isabel-Clara Simó sempre ha estat una escriptora molt sociable. Li agrada la vida de relació que implica la literatura i

hi hagut un temps que hi ha dedicat una part important de la seva energia, encara que ara confessi que la practica molt poc. D'ençà que viu a l'Ametlla ha hagut de renunciar a moltes de les activitats nocturnes que es fan a Barcelona, encara que de tant en tant s'hi planta, per alguna cosa hi conserven el pis, recupera contactes, aprofita per xerrar amb col·legues, deixar-se saludar pels lectors. I hi és feliç. Perquè en el fons és una urbanita i perquè la dimensió pública de la vida d'escriptor l'apassiona quasi tant com escriure, encara que pugui passar una setmana sencera, diu, sense posar els peus al jardí.

Però aquest àmbit és només la part visible d'una realitat molt més complexa. Absorbent i potser fins i tot improductiva. Perquè quan en realitat es forgen les obres és en el silenci i el secret de la privacitat, a base d'hores i hores de treball.

S'ha parlat molt, i sovint de manera fetitxista, dels espais d'escriptura dels grans autors. Amb els anys, pel camí de la modernitat, han proliferat fenòmens com les rutes literàries i les visites a les cases dels autors que ens han precedit. A tots els seus lectors segur que els interessa saber com s'ho fa, com escriu, quan escriu i on.

L'estudi de la Isabel-Clara Simó és a la planta de dalt de la casa. Un espai ampli i còmode on escriu metòdicament i regularment cada dia amb ordinador. Només de dia.

Jo voldria, per inclinació natural, escriure tarda-nit, que és quan em trobo més... saps que tal com deia en Josep Pla, hi ha persones diürnes i persones nocturnes. I jo sóc nocturna. El que passa és que sóc insomne, per tant, si jo escriu tarda-nit, aquella nit no es dorm. De manera que ja fa molts anys va haver de decidir no fer-ho. Vaig haver de ventilar-ho, diu.

Les seves jornades del que és un dia habitual, són ordenades. Les hores tenen una destinació precisa: *al matí em dedico al que jo en dic paraliteratura*. Redacta articles, col·laboracions, feines d'encàrrec, feines de jurat d'un premi literari, contestar correus

electrònics... I en canvi, a la tarda, que són les seves hores bones, *des que acabem de dinar fins allà a les vuit*, escriu obra de creació. Menys els caps de setmana, que són per rebre o visitar la família o els amics.

He comprovat que el dia que no escriu em sento molt desgraciada. M'ha costat de saber.. dic per què estic tan nerviosa, per què em sento tan desgraciada? I és perquè aquell dia no he escrit.

Riu, i fem broma que ens n'hauríem d'anar, perquè la tarda corre i no la deixem escriure. Que serem culpables del seu desassossec que potser no la deixarà dormir. Però sabem que les hores que dedica a l'amistat, a la tertúlia, a la cultura en general, no li dolent, que és generosa amb el seu temps. Que la seva infelicitat quan no escriu no és cosa d'una tarda, sinó d'una actitud. *El fet de tenir en ment una obra, explica, a mi em dona vida, em dona moltíssima vida. Per tant, quan no tinc cap projecte, estic com... enfigada, feta una merda.*

Resumint, el seu horari sempre és el mateix: el que no és literatura estricta va al matí, la literatura a la tarda. *Després, quan baixo a les vuit, em poso a veure concursos de televisió, xorrades absurdes, o el que sigui, i a la nit em dedico a llegir.*

Al cap dels mesos de feina constant s'apleguen un bon nombre de fulls.

Jo ara estic saturada d'originals, explica, i no hi ha manera d'encaixar-ho perquè surtin... però jo no vaig de pressa. No vaig de pressa però no puc deixar d'escriure.

Mig en broma diu que ara que ha acabat una novel·la juvenil en farà una altra d'amagat, sense explicar-ho a ningú, encara que l'hagi de guardar i no la pugui ensenyar ni a agents ni a editors. Fem els càlculs, si algú escriu una pàgina cada dia, són tres-cents pàgines l'any: és una novel·la. Entre que esborres i canvies i refàs, és això, *si escrius una pàgina cada dia al final de l'any tens una novel·la.*

Què és primer, el llegir o l'escriure?

Jo escric cada dia, insisteix, faig la meva vida de sempre, i en faig entre una i tres [pàgines]... hi ha dies que en fas deu i hi ha dies que et costen molt deu línies, però la mitjana és aquesta.

Doncs ja podem anar comptant...

Jo als meus alumnes sempre els ho he dit, constància i cada dia a escriure, i si tens la grip també, i si has quedat amb la nòvia també, però cada dia una miqueta, si no, es perd l'ofici.

En un escriptor, l'ofici és d'un vuitanta per cent, diu, *més d'un vuitanta per cent. L'ofici és la «garra»... és com en un arquitecte, sense ofici allò et sortiria un bunyol. És el que diu en Hemingway, literatura és arquitectura i no decoració d'interiors.*

Llegir!

La Isabel-Clara Simó diu que sempre ha llegit molt.

Potser llegir molt és la clau per arribar a escriure bé algun dia. *Si no ets un bon lector no pots escriure, diu.*

Després de donar-hi tombs una estona, ja no sabem si ens ho acabem de creure. D'una banda la literatura és un joc d'intercanvis i de cites: escrivim sobre temes que uns ja han escrit i que després de nosaltres sabem que escriuran uns altres. D'altra banda, reduir-ho tot només a llibres se'ns fa estrany... perquè hi ha la vida.

De sobte la Isabel recorda una anècdota: *En Bernardo Atxaga deia en un viatge que vam fer junts... te'n recordes? [li demana a en Xavier Dalfó], deia: si no has llegit no saps explicar ni que és un riu, i jo li dic, home, perdona, perdona, ¿i si ets analfabet no saps explicar què és un riu? I es va quedar tocat. Dic, home, no exagerem tampoc! Però és evident que els teus referents són les lectures... i a partir dels anys cinquanta del segle vint, els escriptors tenim un referent cinematogràfic i escrivim el gest amb què ens rasquem el clatell, o la mirada, que és molt més visual i molt més tàctil que en la novel·la del dinou, que és més pictòrica.*

Tot això és un joc de complicitats entre el lector i tu, conclou. El joc de l'escriptura, el joc intertextual, l'univers dels somnis lectors.

Temes apassionants. Ens hi podríem passar hores.

Sí, de petita llegia.

Llegia el que hi havia a la biblioteca de casa. De tot. Ningú no li va dir que hi havia llibres per a infants i llibres per a adults, perquè quan li va semblar que els podia entendre es va posar a llegir els que li queien a les mans. Segurament de petit no entens igual una obra que de gran tornaràs a llegir i la llegiràs d'una altra manera, però això no vol dir que no hi tinguis alguna mena d'accés, que no compreguis res. De tota manera, segurament hi ha uns tipus de llibres que encaixen més bé com a lectures dels primers anys.

La Isabel-Clara Simó recorda les històries d'aventures.

Als llibres i al cinema.

Perquè sobretot la infantesa i l'adolescència són el temps de les aventures. Hi ha obres que es deixen devorar, purament argumentals, diu la Isabel, i quan les llegeixes et deixes emportar només per la lògica interna del relat encara que t'expliquin peripècies impossibles, hi ha històries fantàstiques que et subjuguen i t'arrosseguen, t'agafen pel coll i no et deixen ni respirar.

Cita alguns títols que poblaven el seu univers juvenil.

Com Ivanhoe, que és la primera pel·lícula en color que vaig veure, o en cinemascop, ara no me'n recordo. Ivanhoe és una cosa d'una bestiesa històrica que t'agafen ganes de cridar quan has llegit quatre llibres, però en canvi la pel·lícula és fascinant. O Robin Hood, no?, aquest tipus de mites cinematogràfics... tu estàs en la sala i...aaaah!, i per no parlar-te dels vampirs... però ha d'haver-hi una lògica interna, i si no hi és, tu t'aixeques irritat i dius, m'has pres el pèl!, la lògica interna ha de ser-hi perquè si no, no te'l creus. I això és l'espectador de pel·lícula i evidentment el lector de novel·la d'aventures.

Aquest lector, aquest espectador, doncs, és algú que s'asseu amb el llibre als dits o amb tot el seu ésser pendent del que passa a la pantalla i es deixa portar i vibra, i sent i s'apassiona i moqueja i pateix.

Així llegia ella d'adolescent.

El que passa és que jo reivindico l'altre lector, el lector que l'argument li és bastant indiferent, el que li interessa més com ho dius que no el que dius... i aquest és com aquell que beu un tragueta petit de vi i el paladeja... Reivindica el lector exigent que es va formant al llarg dels anys i que aprecia la qualitat del que té al davant.

Llegir a poc a poc. Morosament...

Algú anomena *La muntanya màgica*.

La muntanya màgica és una de les novel·les que em van formar, diu la Isabel-Clara Simó. La meua adolescència és La muntanya màgica, El llop estepari... jo què sé, són tres o quatre novel·les d'aquella època... és Anna Karèlina, afegeix. I de sobte recorda: l'altre dia vaig veure la pel·lícula de l'Anna Karèlina. Em va caure la cara de vergonya, una cosa tan bèstia, tan fictícia, tan superficial, tan purament epidèrmica... i dic, jo la vaig llegir d'adolescent, però no hi ha dret que m'ho transformin en un espectacle de lluminàries, em va molestar moltíssim.

La superficialitat i la banalitat la indignen. És com si cada vegada que algú converteix un producte cultural potent en carnassa per a la multitud afamada de tòpics, empobris una mica més l'espècie i minvés les possibilitats que tenim tots plegats de ser una mica més humans.

No entenc la ficció com una arma ideològica

L'autora es declara contrària al que coneixem com literatura ideològica o, més ben dit, ideologista. *Jo no faig llibres per convèncer de la independència o per convèncer de... per a això ja feia Canigó i per a això ja hi ha l'assaig, o per a això hi ha l'article del diari. Però utilitzar la novel·la per fer-ne una propaganda...*

No s'ho vol imaginar.

L'autora sempre explica que una novel·la no serveix pròpiament per a res, que no té una finalitat utilitària com la pot tenir una eina que l'endolles i serveix per fer una feina. *La novel·la és una de les Belles Arts, i això vol dir que serveix només per al gaudi estètic i intel·lectual... o per al dolor, per plorar amargament, però no és per fer propaganda. Per fer propaganda també serveix, aclareix, però no és el seu objectiu. Estic bastant en contra de la literatura ideologista, que en això ens discutiríem amb la generació d'en Sartre i tota aquella gent que deia que la literatura és una arma... bé, és una arma... si jo agafo un llibre i te'l tiro al cap, sí, que et puc fer un trauc!*

Sempre la ironia.

La manera com l'autora agafa temes com el gènere i parla de dones i d'homes ens indica a la pràctica quin és el seu punt de vista de la literatura: la seva aproximació és irònica més que dogmàtica. *Jo quan escric Dones o quan escric Homes, el*

que passa és que m'estic divertint com una boja, no estic fent un llibre de tesi. Però tot i això estaria bastant en contra d'escriure una novel·la en què el leitmotiv fos el patiment de la dona. És més, quan em ve a veure el Pep Cortés, que és un magnífic actor, i que a més és fill d'Alcoi, que no ens coneixíem més que molt poquet, em ve a veure a casa i em diu: Isabel, vull que em facis un monòleg sobre un home que maltracta la dona...

Ella li demana els motius, els entén i aleshores li respon:

Jo t'explicaré una cosa, el més fàcil és que jo et faci un monstre i que el posi en un escenari, perquè un monstre és molt fàcil d'odiar. Jo vull agafar algú amb qui s'identifiqui la majoria del públic, això és el repte, per això el vaig intitular Còmplices.¹⁴ Aleshores, quan el vaig escriure, el vaig enviar al Rodolf Sirera, que és amic meu i hi entén molt de teatre, i em va dir, és l'única manera d'enfocar-ho! Perquè allò tan banal de dir: els homes que dolents que són i les dones que víctimes que són, primer, que sí que és veritat, però segon que no és tota la veritat. Aleshores, si tu pintes un paio que, com jo explicava, sap que és culpable però se sent innocent, perquè creu que si la dona l'ha enganyat i ha quedat prenyada d'un altre, algun dret tenia, en això m'he trobat amics meus que m'han dit, Isabel, en el fons té raó ell... que és el que jo volia, per això Còmplices, perquè és la societat qui està al costat d'això. Banalitzar el tema home-dona, convertir-lo en una disputa superficial, em fa molta angúnia. I per tant, o bé faig broma, o bé anem al fons de la qüestió. I el fons de la qüestió és... a veure, què vols que admeti, que els mascles tenen més un cromosoma agressiu i que les femelles som passives cromosomàticament? Perdona, però no hi estic d'acord. Jo crec que no som natura sinó que som cultura, els animals potser sí, però nosaltres som cultura, i per tant som el que vulguem ser. El que passa és que de fa molts anys, i hi ha molta memòria històrica, les dones estan d'acord a ser oprimides, i és La casa de

Bernarda Alba la que diu, «perseguid a esta mujer y metedle brasas en el sitio del pecado». És a dir que és la dona la que és enemiga de la dona, a tot arreu del món, perquè és el lloc on es troba còmoda, és el lloc on es troba santificada, i això és el que és perillós. Ara, a mi el discurs que per natura l'home és agressiu i la dona és passiva... el trobo absolutament reaccionari.

Dones i literatura

Quan a Catalunya pren volada la lluita feminista, al darrer terç del segle vint, la Isabel-Clara Simó forma un bon equip amb la Maria Aurèlia Capmany i la Montserrat Roig. Eren èpoques de definició teòrica del moviment però també d'agitació i propaganda: de divulgació i conferències, taules rodones, articles i manifestos, llibres però també reunions, tertúlies, efervescència a flor de pell. De seguida sintonitza amb la formulació del feminisme de la Roig i la Capmany. Perquè coincideixen a considerar que la tasca que tenen al davant és de caràcter cultural i no biològica. I perquè el marc on s'inscriu és la lluita per les llibertats democràtiques de tota la societat, que no serà realment lliure si les dones no s'alliberen de la seva submissió ancestral, la seva invisibilitat, i els homes no poden deslliurar-se dels tabús creats al voltant del que s'ha anomenat el sexe fort.

La Isabel-Clara Simó recorda que quan s'hi va incorporar a penes tenia un breu currículum d'escriptora però tenia al darrere una sòlida targeta de presentació com a periodista i directora de *Canigó*. Quan la Maria Aurèlia Capmany li proposa de fer els *Diàlegs a Barcelona*¹⁵ amb la Montserrat Roig, es visualitza la seva presència pública en una causa en la qual sempre havia cregut i per la qual sempre havia lluitat.

15. Isabel Clara Simó/Montserrat Roig [col. «Diàlegs a Barcelona». Converses transcrites per Xavier Febrés]. Ajuntament de Barcelona, 1985.

Durant anys vam coincidir en taules rodones que portaven el títol de «Dona i literatura» en els llocs més remots dels quatre punts cardinals del país. El format sempre era semblant: es convidava una sèrie d'escriptores a anar a explicar pel món com les dones escriptores vivien la seva condició i quina era la seva experiència d'escriptura, com veien el lloc de les dones a la societat i què podien fer les dones del públic per aconseguir el seu en un món on els homes començaven a assistir també de públic a aquesta mena d'actes. Mentrestant, els autors que no eren dones es deslliuraven d'haver de parlar de qüestions de gènere i els convidaven a parlar de literatura *tout court*.

Més de deu vegades vàrem arribar a dir que a la propera no hi aniríem. Que parlàvem dels nostres llibres o de l'escriptura o no parlàvem de res, però que ja estàvem cansades de fer de dones que parlen de dones. No ho vam complir mai. I sempre hi havia una vegada més en què convidaven la Isabel-Clara Simó a parlar de dones escriptores en un cul de món i hi anava. Suposo que per respecte a aquelles persones que la volien sentir.

Ara fa temps que s'ha acabat aquesta militància feminista d'agitació i propaganda. Se'n fan estudis a la universitat, les dones veuen reconeguts els seus drets. Però hi ha hagut un retrocés, sobretot mental. *Havíem pujat tan amunt amb el moviment feminista que la baixada ha sigut dolorosa*, comenta. I encara afegeix: *el drama de la dona contemporània és que té una llibertat sexual com mai no havia tingut, però no té la mateixa llibertat mental*. Tornen gestos propis del que anomena «lit-chic» o literatura de noieta, il·lusionades per casar-se i vestir-se de blanc, costums o actituds que fa trenta anys es creien superats per sempre, les nenes accepten la tirania dels nòvios que les controlen a través del telèfon mòbil...

Diu que aquesta militància feminista segurament ha influït en la seva escriptura. Però que mai no ha fet de la seva escrip-

tura l'espai de la reivindicació política ni de gènere. I de vegades se sent incòmoda en cercles que li demanen, ella que sap escriure, que sigui conseqüent amb el que el grup pensa i defensa i que en faci un llibre.

El meu problema, tant pel que fa al feminisme com fins i tot pel que fa a l'independentisme, és que sóc caòtica. És a dir que no sóc obedient. És a dir que sóc una pèssima militant. I això em fa una persona que joestic incòmoda i altres estan incòmodes amb mi. Això vol dir individualisme? Pos sí senyora! Que és molt pesat de suportar. Però al mateix temps joestic incòmoda molt sovint en companyia de persones que pensen com jo però que emocionalment no estan en la meua onda. I, és clar, aleshores m'he de passar la vida fent concessions. I ha arribat un moment que dic, jo per què he de fer tantes concessions? Doncs me'n vaig a casa i s'ha acabat el bròquil. I això em passa sovint, actualment m'està passant en un grup de dones del que formo part... i dic... tu, jo ja en tinc prou, jo em passo la vida fent concessions, i a mi ningú me'n fa cap. Bé, perquè sóc massa individualista? Segurament perquè sóc d'Alcoi i perquè sóc valenciana i perquè sóc d'origen jueu, i jo què sé...

Jo crec que sóc una persona ben educada, crec que sóc una persona carinyosa amb la majoria de persones, però en canvi no encaixo massa bé. Per exemple, quan es crea Ciutadans, quan es reuneixen per primera vegada i el crit de guerra que aixequen és «no a la Isabel-Clara Simó», a mi em deixa de pasta de moniato, perquè jo no sóc agressiva, és a dir jo no sóc antiCiutadans, el meu objectiu és un altre i si ens veiem, a mi m'hauria agradat saludar-los... per tant, em sobta molt. I he arribat a la conclusió que faig servir una cosa que a les dones no ens escau, comenta, i és la ironia. La ironia en una dona, i més en una dona vella, es veu que no encaixa. I llavors no para de rebre missatges ofensius per internet. I em diuen abuelita, i em diuen no sé què de las bragas, i em diuen insults que dius: perdoni vostè, jo he opinat

De la mort de l'intel·lectual, de grups, colles i cenacles

sobre una cosa i he fet broma, i si vostè no entén la broma, és la seva culpa i no la meva. Però jo no penso renunciar a la meva ironia perquè és una de les armes més intel·ligents que té la humanitat. I la ironia la continuaré fent servir tota la vida, fins i tot quan siguem independents, ves què et dic.

A les dictadures, als governs totalitaris mai no els ha agradat la ironia. La ironia és una arma de la intel·ligència. L'insult és l'arma dels covards.

Parlem de la figura de l'intel·lectual, algú que des d'alguna de les Ciències Humanes assumeix un paper de consciència col·lectiva aportant un fort compromís personal, sobretot ètic, algú que parla amb una autoritat que li atorguen el reconeixement dels seus col·legues i una forta acceptació social. Mentre anem definint aquesta figura ens adonem que potser sí que és alguna cosa que va existir, però que, sense saber ben bé quan, s'ha anat esvanint amb l'arribada de la postmodernitat, sobretot a partir de la proliferació dels *totòlegs*, aquells que saben de tot sense saber ben bé de res però que comuniquen bé i per això s'han erigit en els professionals de les tertúlies d'opinió.

Però algun lloc hi deu haver encara per a veus autoritzades.

O no?

L'intel·lectual enragée tipus Chomsky ha estat ridiculitzat arreu del món, treu a tall d'exemple. És una figura en crisi.

I en el seu cas... Li demano si pensa que la seva tasca d'articulista, de referent polític, encara que sigui des dels marges d'una candidatura, ha tingut o pot tenir alguna mena d'influència social.

Jo mai no he estat reconeguda, diu, d'alguna manera he estat sempre marginal, fins i tot quan he tingut una presència pública més activa... malgrat tenir milers de lectors i tot això, jo crec que hi ha un rebuig sobre la meva persona que és així, i que si no

l'accepto és perquè sóc idiota. I no sóc idiota, crec. I hi ha un rebuig i hi ha alguna cosa que no acabo d'encaixar en un entramat que no és el meu, que no acaba de ser el meu. Per quin motiu? A veure, tampoc en Alcoi. Tampoc en l'Ametlla ni en Barcelona.

Es podia entendre aquesta marginalitat que descriu l'autora, que jo no acabo de veure perquè trobo que sí que té ressò social allò que diu, referida al passat, quan les proposicions que defensava eren minoritàries, a penes idees de cenacle de quatre il·luminats. Però el que ella defensava fa més de quaranta anys ara és majoritari i la gent surt al carrer per centenars de milers, per milions, defensant-ho. No s'acaba d'entendre que em digui que es continua sentint al marge. *Sí, però ara els que figuren són uns altres, cosa que em produeix una alegria immensa, i no ho dic per dir. Si hi ha una persona que no té ganes de figurar, que no té ganes de treure el careto a tot arreu, que no estima la televisió... és que t'ho juro que aquesta sóc jo! I que si m'has vist algunes vegades per televisió és perquè m'han pagat o perquè m'han empès, però que no és el que a mi m'agrada en absolut. Bé, doncs ara jo figurar al capdavant de «nosaltres independentistes!» em fa una angúnia espantosa, escolta, ja s'ho faran. Jo crec que la nostra tasca és una altra, que és escriure articles, que és escriure assaigs, que és obrir debats, no debats de televisió, sinó espais de debat i tot això... i aquesta és la nostra tasca, no pas l'altra. La tasca de l'intel·lectual, encara que és una paraula incòmoda, però que és la tasca que ens pertoca. I la podem promoure en àmbits universitaris o en àmbits ciutadans. Però voler figurar com a icona d'alguna cosa em provoca una incomoditat immensa. A mi, aquí no m'hi trobareu.*

Tot i així, hi ha un moment que et compromets i baixes a la palestra. Un escriptor no és només un ésser de despatx, és una persona que no defuig la seva dimensió política i ciutadana. *Quan m'he vist arrossegada i m'han portat amunt i avall... he fet el que he pogut.* Ha defensat les seves posicions, ha argumentat les seves propostes i, diu, li sembla que no ha quedat pas tan malament.

Però no crec ser reconeguda ni com a intel·lectual ni com a escriptora. Em sento infravalorada en aquest país. I per quin motiu? Segurament perquè sóc dona, segurament perquè sóc valenciana o segurament perquè no ho faig tan malament. I això quan em reuneixo amb altres bons escriptors d'aquest país, estem tots pensant el mateix.

Un país on es practica l'antropofàgia cultural.

Quan li van comunicar que els escriptors de l'AELC li havien concedit per votació general i massiva dels socis el premi Jaume Fuster 2013, va reaccionar amb estupefacció. I de seguida va dir que era un dels premis que havia rebut que la feia més feliç, perquè no es pensava tenir el reconeixement dels companys de lletres.

La Isabel-Clara Simó sempre ha participat i encara participa en les activitats de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana. En un dels seus mandats en va ser vicepresidenta per al Principat.

℞ Potser sí que és el nom d'«intel·lectual» el que sona malament.

bb Fins i tot se'n pot fer escarni, com d'algú que no toca de peus a terra...

℞

bb

L'Administració i la Universitat

A part d'aquesta activitat d'escriptora i la de periodista, que la Isabel-Clara Simó ha exercit a *Canigó* i posteriorment com a columnista en diverses capçaleres amb milers d'articles, reconeix que també ha sentit que formava part d'un projecte a l'institut de Secundària on va fer de professora de Filosofia, el Sant Josep de Calassanç de Barcelona. Però que guarda una infausta memòria del seu pas per l'Administració Pública (va ser Delegada del Llibre del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya) i per la Universitat (va ser quatre anys professora a la Facultat de Traducció i Interpretació de la Universitat Pompeu Fabra). No hi va trobar el seu lloc i en canvi va haver d'afrontar unes baralles de clan que ni coneixia ni s'esperava. Des de la perspectiva d'ara ho troba un temps perdut i esforços malaguanyats.

Amb tot, a la Universitat hi va dedicar energia i voluntat i es va aplicar amb disciplina a l'ardua tasca de fer recerca i elaborar discursos acadèmics. A aquesta època universitària devem la seva incursió en l'àmbit de la semiòtica, la teoria dels signes, que va explorar des de la mirada rica i exigent amb què s'ho planteja un escriptor que busca eines per construir ficcions. Així va ser com va anar bastint la novel·la que va guanyar el premi Sant Jordi de 1993, *La salvatge*, que recorre l'ideari i la simbologia

La passió dialèctica

maçònics i que estableix diàlegs prou visibles amb obres com *La flauta màgica* de Mozart.

És una novel·la que va coincidir en el temps amb la redacció de la seva Tesi Doctoral a la Universitat de Barcelona. La va llegir el 1995 amb el títol: *Simbologia templer: [anàlisi del discurs simbòlic]*, i el seu director va ser en Sebastià Serrano.

Potser la seva Tesi explica algunes de les ficcions que va anar publicant durant el temps que en va durar la redacció i els posteriors. El que és indubtable és que la va portar a aprofundir en les teories de la ficció, però sobretot a explorar horitzons nous, i va sotmetre les seves reflexions a una altra mena de metodologia, a la disciplina àrida però estimulante de l'escriptura acadèmica que ara voldria oblidar.

Una de les qualitats més evidents de la Isabel-Clara Simó és el seu domini del discurs persuasiu. No goso demanar-li si això li ve del periodisme, de la filosofia, de l'escriptura, dels seus anys de professora, d'en Fuster o de les lectures juvenils.

Però el cert és que és bona en l'art de la paraula oral.

El delit de la discussió i la brega dialèctica l'apassionen, fins al punt que li agrada més polemitzar que convèncer, perquè convèncer és alguna cosa que arribarà, o no, després d'un recorregut excitant de propostes i rèpliques. I la vehemència que dedica a trobar i exposar els seus arguments, a falcar-s'hi, no és un element menor del diàleg al qual s'aboca amb fruïció quan troba un bon contrincant.

Recordo una de les discussions abrindades que li he presenciada, primer divertida, a poc a poc esfereïda, finalment convençuda que prendríem mal. Era a la sobretaula d'un d'aquests jurats en què hem coincidit al llarg dels anys. Ella i l'amic Àlex Broch, jugant amb la tassa de cafè buida, varen començar a debatre si els crítics literaris es podien considerar escriptors o no. De fet, era una de les típiques discussions bizantines entre un crític i una escriptora. Alguns de nosaltres estàvem a banda i banda de la barrera i no gosàvem ni piular.

De mica en mica la conversa va anar pujant de to. Una mà crispada estirava les estovalles i tombava una copa mig buida,

una forquilla dibuixava carrerades paral·leles, estretes i profundes sobre un tovalló masegat. La cadira grunyia i xerricava sobre les rajoles, ballava la taula, un cop de braç feia dringar el llum.

Ara arribaran a les mans, vaig pensar.

Cadascú havia ocupat un indret oposat de la palestra i vam acabar cridant, suats i esmaperduts, defensant amb furor extrems que mai no hauria imaginat. Com si ens hi anés la vida. Un negava el pa i la sal a l'altra i l'altra a l'un. Al final, els crítics no eren escriptors sinó paràsits de la literatura i els novel·listes uns cretins que què havien de saber d'aquestes coses!

Vaig pensar que l'Àlex i la Isabel ja no es tornarien a parlar mai més.

Li ho comento ara en la placidesa de la casa de l'Ametlla.

Ni tan sols no ho recorda. L'Àlex? És un bon amic, sempre ho ha estat, una d'aquelles amistats que ni els anys ni la brega no torcen. *I és clar que són escriptors, els crítics. Vols dir que va passar això que dius?* Riem. No m'ho puc haver inventat, no hauria estat capaç d'imaginar-me tota aquella vehemència i suposar que darrere d'aquell furor verbal no hi hagués hagut el plaer de vèncer i rebregar sinó el simple gust de debatre fins a l'extrem. La passió dialèctica.

M'adono que a una altra persona potser una discussió com aquella se li hauria entollat en fel o en bilis i l'hauria anat corsecant per dintre temps i temps. N'hauria destil·lat rancor. A ella no. La Isabel-Clara Simó debat fins al final i després t'agafa, t'arrossega, et somriu, t'estima i et respecta amb tanta força com abans ha batallat. No deixa que creguis que n'ha fet res personal.

Tot i així, comenta que al llarg de la vida i de manera inexplicable se li han escapat alguns amics. Encara no s'explica per què, per més que hi pensa no sap veure quin greuge conven... Són comptades persones, però precisament per això dolen més. En parla en algunes pàgines del seu llibre *Els racons de la memòria*.

Ara, a l'hora de redactar aquestes paraules, penso si potser un dia hi va haver algun d'aquests episodis exultants de debat

que ja ningú no recorda. El camí de les relacions humanes al llarg d'una vida, sobretot en algú que ha conegut tantíssima gent i que hi ha tingut un tracte personal i proper, és difícil de simplificar i no hi deu haver una sola explicació. Però a la Isabel-Clara Simó li dol cada pèrdua i les té presents, potser per inexplicades, de la mateixa manera que gaudeix amb plenitud de cada amistat llargament conservada, com d'un petit tresor.

La literatura juvenil... no existeix

Abans la Isabel-Clara Simó ens havia parlat de la biblioteca del pare a Alcoi i de les seves lectures juvenils. Però ni la *Muntanya màgica* ni cap dels títols que confessa que devorava d'adolescent no són el que en diríem literatura juvenil. És que aleshores aquest concepte no hi era?, o és que potser no es feia servir? Però sí que hi era, títols, col·leccions senceres, originals i traduccions, jo recordo haver-ne llegit...

No existeix, la literatura juvenil!, afirma amb rotunditat.

No existeix i ella mateixa n'ha escrit, segons la bibliografia, veges tu quina contradicció!

I ara sorgeix la Isabel-Clara Simó polemist.

Li agrada discutir.

Mira, em sap molt greu, afirma, perquè amb l'Emili Teixidor ens havíem discutit d'aquest tema, i l'Emili Teixidor d'això hi entenia moltíssim, i em va dir: no, no, Isabel, hi ha uns ítems que caracteritzen la novel·la juvenil. També sóc molt amiga de la Gemma Lienas, que també em diu el mateix. Per tant, deuen tenir raó. Però jo sempre he pensat que és una mena de camí comercial que han agafat els editors quan van començar a admetre lectures als instituts i per tant varen començar a encarregar llibres en què sempre el protagonista és un alumne d'institut, o una alumna d'institut, que s'enamora de no sé qui... és a dir que

Premis i reconeixements: encara Alcoi

sempre té els mateixos ítems. Això ha tingut un èxit terrible. En aquest moment ha nascut l'APE, els Autors en perill d'extinció... i m'hi he apuntat, però moltes de les coses que diuen no me les crec.

Convertir-se en professional de les lectures d'institut i els fòrums escolars, guanyar-s'hi la vida i reivindicar aquest nínxol d'activitat econòmica segurament és una altra cosa, prou diferent del que ha fet al llarg de la vida la Isabel-Clara Simó.

Jo alguna vegada he estat en alguna reunió d'aquest tipus d'autors i m'he sentit absolutament fora de context, explica, perquè m'he trobat amb gent que diu, quantes obres has escrit tu?, diu: jo nou-cents, i l'altre diu: jo només n'he escrit vuit-cents...

Estem parlant una estona de casos concrets, de col·leccions editorials, obres i persones notables, gent amb una gran capacitat de fabular i una gran eficàcia escriptora.

Jo li tinc molt de respecte a un tio així. Però, és clar, quan parles amb ells... han escrit vuit-cents, nou-cents llibres, i tu i jo estem fora de context... I és que per a nosaltres no és això, la literatura.

En la nòmina de les novel·les juvenils de l'autora, en consten deu. I altres que són de frontera, és a dir llegibles tant a la banda alta com baixa de la joventut.

La relació de premis literaris i de reconeixement a la seva tasca d'escriptora que la Isabel-Clara Simó ha anat aplegant després d'aquell Víctor Català de 1978 que la consagrava com a escriptora és considerable.

Ara, mentre en parlem a la casa de l'Ametlla del Vallès, podria semblar que aquell Alcoi de la infantesa, empal·lidit darrere la imatge rutil·lant de l'Empordà de les descobertes i la plenitud, la Barcelona de *Canigó* i la literatura, després de tants premis i reconeixements i de tanta feina feta, és una etapa llunyana, quasi perduda en el periple biogràfic i bibliogràfic de l'autora. *Surto d'Alcoi a setze anys i arribo a Catalunya amb vint-i-tres o vint-i-quatre, amb prou feines si sé escriure la llengua*, recorda. D'aquell temps fins ara, hi va tot un món. Però aquesta apreciació de llunyania no és sinó un miratge, perquè al cap dels anys l'Alcoi natal li retorna amb la força inexorable del mite.

La Isabel-Clara Simó sent que Alcoi és l'inici i el retorn d'un bucle vital i literari. I el retorn és joïós.

Quan l'any 2013 l'Ajuntament d'Alcoi la va declarar Filla predilecta i li va atorgar la Medalla d'Or de la ciutat, l'autora va pensar que no hi ha honor més gran que tenir el reconeixement dels teus i que aquest era el premi més important que havia rebut

mai. Poc temps després li venia el reconeixement dels autors en forma de premi Jaume Fuster de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana.

I l'autora continua escrivint.

Ens recorda que se sent infeliç quan no té un projecte literari, quan ha de passar un dia sense escriure. I s'aplica a poc a poc a la tasca meravellosa d'edificar mons amb paraules des d'aquest espai magnífic on avui veurem llanguir la tarda darrere els vidres, com si això fos un relat i nosaltres criatures de la fantasia que contemplaran els lectors.

Annex: Premis i publicacions

PREMIS LITERARIS

- Premi Víctor Català** (1978): *És quan miro que hi veig clar.*
- Premi de la Crítica dels Escriptors Valencians de narrativa** (1985): *Ídols.*
- Premi de la Crítica Serra d'Or** (1993): *Històries perverses.*
- Premi Sant Jordi** (1993): *La salvatge.*
- Premi València de Literatura** (1995): *La innocent.*
- Premi de la Crítica dels Escriptors Valencians de narrativa** (1999): *El professor de música.*
- Premi Octubre-Andròmina de narrativa** (2001): *Hum... Rita! L'home que ensumava dones.*
- Premi de la Crítica dels Escriptors Valencians d'assaig** (2004): *En legítima defensa.*
- Premi Ciutat d'Alzira** (2007): *El meu germà Pol.*
- Premi de la Crítica dels Escriptors Valencians d'assaig** (2009): *Adéu, Boadella.*
- XXXII Premi Joanot Martorell de narrativa** (2010): *Amor meva.*
- Premi de Teatre Ciutat d'Alcoi** (2011): *La visita.*

Premis a la trajectòria

Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya (1999).

Porrot d'Honor de les Lletres Valencianes de l'Ajuntament de Silla (2002).

Premi APPEC (Associació de Publicacions Periòdiques en Català) (2002).

Premi Pompeu Fabra de la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya, 2009.

Premi Trajectòria de la Setmana del Llibre en Català, 2009.

Miquelet d'Honor (2012): per la seva tasca en la defensa de la llengua i la cultura del País Valencià.

Filla Predilecta i Medalla d'Or d'Alcoi (2013).

Premi Jaume Fuster dels Escriptors en Llengua Catalana (2013).

PUBLICACIONS

Poesia

ABCDARI. Alcoi: Marfil, 1995.

El conjur. Barcelona: Edicions 62, 2009.

Narrativa per a adults

És quan miro que hi veig clar. Barcelona: Selecta, 1979 / Barcelona: Columna, 2004.

Júlia. Barcelona: La Magrana, 1983; 4a ed. 1995 / Barcelona: Cercle de Lectors, 1990 / Alzira: Bromera, 2003; 2a ed. 2010.

Bresca. Barcelona: Laia, 1985 / Barcelona: Columna, 2003.

Ídols. Barcelona: La Magrana, 1985; 3a ed. 1995.

T'estimo, Marta. Barcelona: La Magrana, 1986; 3a ed. 1995.

Alcoi-Nova York. Barcelona: Edicions 62, 1987; 2006.

El mossèn. Barcelona: Plaza & Janés, 1987; 4a ed. 1989 / Barcelona: Planeta, 1988 / Barcelona: Edicions 62, 1993; 3a ed. 2002 / Barcelona: Cercle de Lectors, 1995 / Badalona: Ed. Revistes i Col·leccionables, 2005.

Els ulls de Clídice. Barcelona: Edicions 62, 1990; 2a ed. 1994.

La veïna. Barcelona: Àrea, 1990 / Barcelona: Cercle de Lectors, 1991 / Barcelona: Columna, 1995; 5a ed. 2012.

Una ombra fosca com un núvol de tempesta. Barcelona: Àrea, 1991 / Barcelona: Cercle de Lectors, 1993 / Barcelona: Columna, 1994; 5a ed. 2002.

La Nati. Barcelona: Àrea, 1991 / Barcelona: Columna, 1993; 3a ed. 1998.

El mas del Diable. Barcelona: Àrea, 1992 / Barcelona: Columna, 1996; 2a ed. 2000.

Històries perverses. Barcelona: Edicions 62, 1992; 2002.

La salvatge. Barcelona: Columna, 1994; 18a ed. 2003.

La innocent. Barcelona: Columna, 1995; 2005.

Perfils cruels. Barcelona: Edicions 62, 1995.

Dones. Barcelona: Columna, 1997 / Madrid: Mediasat, 2003.

El professor de música. Barcelona: Columna, 1998.

Contes d'Isabel. Barcelona: Columna, 1999.

El gust amarg de la cervesa. Barcelona: Columna, 1999; 2002.

T'imagines la vida sense ell? Barcelona: Columna-Cercle de Lectors, 2000 / *La vida sense ell.* Alzira: Bromera, 2013 (ed. revisada per l'autora).

Estimats homes (Una caricatura). Barcelona: Columna, 2001.

Hum... Rita! L'home que ensumava dones. València: Editorial 3i4, 2001 / Barcelona: Cercle de Lectors, 2002.

L'home que volava en el trapezi. Barcelona: Columna, 2002.

Angelets. Barcelona: Edicions 62, 2004.

Adéu-suau. Barcelona. Edicions 62, 2006.

El caníbal. Barcelona: Columna, 2007.

Bons desitjos. Barcelona: Ara Llibres, 2008.

Amor meva. Barcelona: Edicions 62, 2010.

Homes. Alzira: Bromera, 2010.

Un tros de cel. Alzira: Bromera, 2012.

Els invisibles. Barcelona: Amsterdam, 2013.

Relats amb tracte: tracta'm bé. Campanya de prevenció dels maltractaments a la gent gran [amb Maribel Bella i Sònia Pallarès]. Lleida: Consell Comarcal del Solsonès, 2013.

Prosa de no ficció

Diàlegs a Barcelona: Isabel Clara Simó / Montserrat Roig [transcr. Xavier Febrés]. Barcelona: Laia/Ajuntament de Barcelona, 1985

El món de Toni Miró. València: Edicions de La Guerra, 1989.

Sobre el nacionalisme (carta al meu nét). Barcelona: Columna, 2000.

En legítima defensa. Els millors articles de l'Avui. Barcelona: Columna, 2003.

Si em necessites, xiula. Barcelona: Edicions 62, 2005.

Ciudadanes: ruta de les dones de Barcelona, l'Hospitalet, Sant Adrià. Barcelona: Institut Municipal de Paisatge Urbà de l'Ajuntament de Barcelona, 2006.

Adéu, Boadella. Barcelona: Mina, 2008.

Els racons de la memòria. Barcelona: Edicions 62, 2009.

Cartes d'independència a la vora d'una tassa de te [amb Patrícia Gabancho]. Barcelona: A Contra Vent, 2011.

Infantil i juvenil

El secret d'en Toni Trull. Barcelona: Barcanova, 1986 / Barcelona: Columna, 2002.

Raqel. Barcelona: Columna, 1992; 26a ed. 2007.

Joel. Barcelona: Columna, 1996; 4a ed. 2005 / Alzira: Bromera, 1997; 7a ed. 2008.

De nom, Emili. Barcelona: Columna, 1998.

El Jordi i la sargantana. Barcelona: Columna, 2000.

Tria de contes. Barcelona: Columna, 2001.

Dora diu que no. Alzira: Bromera, 2006.

Els ulls de l'assassí. Alzira: Bromera, 2006.

Missatges a la biblioteca. Barcelona: Actar, 2007.

El meu germà Pol. Alzira: Bromera, 2008.

Teatre

Dona i Catalunya, inèdita, (representada a l'Institut Francès de Barcelona el 1982).

Dones, inèdita, (representada amb el títol *Mite-les*, al Teatre Regina de Barcelona el 1999).

...I Nora obrí la porta. Barcelona: Revista *Entreacte*, 1990.

Còmplices. Alzira: Bromera, 2004.

La visita. Alzira: Bromera, 2012.

Guions

El mossèn. Ràdio: Catalunya Ràdio, 1988.

El braçalet. Ràdio: Catalunya Ràdio, 1989.

La granja [amb altres autors]. Televisió: DCO i Televisió de Catalunya, 1989-1990 (dins el programa "La vida en un xip")

La ràdio i el cotxe. Ràdio: Catalunya Ràdio, 1993.

Traduccions

CASSOLA, Carlo: *Demasiado tarde* [*Troppo tardi*]. Barcelona: Dopesa, 1975. (De l'italià)

GIONO, Jean: *L'home que plantava arbres* [*L'Homme qui plantait des arbres*]. Barcelona: Viena, 2008; 5a ed. 2011. (Del francès)

LE GUIN, Ursula K.: *L'ull de la garsa* [*The Eye of the Heron*]. Barcelona: Columna, 1997. (De l'anglès)

MCCANN, Colum: *En la foscor*. Barcelona: Columna, 2000. (De l'anglès)

ROSSOTTI, Renzo: *FBI* [FBI]. Barcelona: Dopesa, 1974. (De l'italià)

STROUMSA, Jacques: *Tria la vida. El violinista d'Auschwitz* [*Tu choisiras la vie*]. Barcelona: Columna, 1999. (Del francès)

OBRES TRADUÏDES

A l'alemany

Die Wilde [*La salvatge*]. Frankfurt amb Main: Frankfurter Verlagsanstalt, 1997. (Trad. Elisabeth Brilke)

A l'anglès

A Corpse of one's own [*Una ombra fosca, com un núvol de tempesta*]. Nova York: Peter Lang, 1993. (Trad. Patricia Hart)

Julia [*Júlia*]. Nova Orleans: University Press of the South, 1998. (Trad. Patricia Hart)

Al castellà

Julia [*Júlia*]. Esplugues de Llobregat: Plaza & Janés, 1985 / Barcelona: Ed. del Bronce, 1998. (Trad. Nuria Lago Jaraiz)

Historias perversas [*Històries perverses*]. Barcelona: Península, 1993. (Trad. Marcelo Cohen i Maru Fernández de Villavicencio)

Raquel [*Raquel*]. Barcelona: Alba, 1994 / Barcelona: Círculo de Lectores, 1996 / València: Algar, 2003. (Trad. Silvia Senz)

La salvaje [*La salvatge*]. Barcelona: Plaza & Janés, 1995. (Trad. de Roser Berdagué)

Joel [*Joel*]. Barcelona: Alba, 1997. (Trad. Silvia Senz)

El profesor de música [*El professor de música*]. Barcelona: Círculo de Lectores, 1998.

Mujeres [*Dones*]. Madrid: Alfaguara, 1999. (Trad. Javier Pérez Martínez)

El sabor amargo de la cerveza [*El sabor amarg de la cervesa*]. Barcelona: Seix Barral, 2001. (Trad. Lourdes Bigorra)

Mi hermano y yo [*El meu germà Pol*]. Alzira: Ediciones Algar, 2009. (Trad. Soledad Carreño)

A l'èuscar

Raquel [*Raquel*]. Donòstia: Elkar, 1995. (Trad. Iñaki Ugarteburu)

Joel [*Joel*]. Donòstia: Elkar, 1999. (Trad. Iñaki Ugarteburu)

Dorak ezetz dio [*Dora diu que no*]. Donòstia: Elkar, 2012. (Trad. Garikoitz Knörr)

Al francès

La Sauvageonne: élégie pour Dolores Mendoza [*La salvatge*]. Laval: Québec-Livres, 1997 / París: Calmann-Lévy, 1997. (Trad. Mathilde Bensoussan)

Al gallec

Raquel [*Raquel*]. Vigo: Xerais, 1996. (Trad. Mª Dolores Torres)

Xoel [*Joel*]. Vigo: Xerais, 1997. (Trad. Mª Dolores Torres)

A l'italià

La Selvaggia [*La salvatge*]. Milà: Anabasi, 1995. (Trad. Gianni Gaudalupi)

Al neerlandès

Het Wilde meisje [*La salvatge*]. Amsterdam: Bert Bakker, 1995. (Trad. Elly de Vries-Bovée)

Perverse vertellingen [*Històries perverses*]. Amsterdam: Bert Bakker, 1996. (Trad. Elly de Vries-Bovée)

Al suec

Vildinnan: Elegi over Dolores Mendoza [*La salvatge*]. Estocolm: Trevi, 1995. (Trad. Kerstin Cardelús)